

Biblicum

– tidskrift för biblisk tro och forskning

- Att upptäcka Bibeln
- Evangeliet föder ett ekumeniskt sinne
- Bibeln och arkeologerna



Nr 1 2011 Årg. 75

INNEHÅLL

Redaktionellt	1
Att upptäcka Bibeln. SE	3
Evangeliet föder ett ekumeniskt sinne. Stefan Hedkvist	17
<i>Frågor och svar</i>	30
<i>Utblick över samtiden</i>	31
<i>Litteratur</i>	37
<i>Gåvoredovisning</i>	48

BIBLICUM – tidskrift för biblisk tro och forskning

Ansvarig utgivare: Stefan Hedkvist

Redaktör: Seth Erlandsson

Redaktionskommitté: Seth Erlandsson, Stefan Hedkvist, Alvar Svenson, Egil Edvardsen, Kjell Petter Bakken.

Tidskriften utkommer med fyra nummer per år.

Prenumerationspris: 250 svenska kr (stud. 150 kr)

Prenumeranter i Norge: 290 norska kr (stud. 200 NOK)

Prenumeranter i Danmark: 270 danska kr (stud. 190 DKK)

Prenumeranter i Finland och övriga Europa betalar 36 euro (stud. 25 EUR)

Våra portokostnader för fyra nummer (som är inkluderat i pren.priset) är f.n.:
prenumeranter inom Sverige 20 kronor, prenumeranter utanför Sverige 96 kronor.

Sverige: Plusgiro 152335-6, bankgiro 251-4701

Norge: DnB NOR 7877.08.15400

Finland: SAMPO 800017-70843747

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, S-331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Redaktionens adress:

Seth Erlandsson, Vitmåragatan 9 B, S-722 26 Västerås

E-mail: seth.erlandsson@tele2.se

Glöm inte anmäla adressändring till expeditionen!

BIBLICUM

tidskrift för biblisk tro och forskning

1/2011

Redaktionellt

Välkommen till en ny årgång av en tidskrift som sätter Bibeln och den ende Frälsaren, Bibelns Kristus, i centrum! I det här numret ägnar vi stort utrymme åt Bibelns rätta bruk och bibelkritikens bräckliga grund. Vi kan inte stillatigande se hur människor i brist på bibeltrogen vägledning faller till föga för den s.k. vetenskapen både i fråga om världens tillblivelse och Bibelns tillkomst och innehåll. Många har förlorat tilltron till Bibelns undervisning genom en bibelkritik som gör anspråk på att representera vetande till skillnad från tro. Den säger sig bygga på vetenskapliga forskningsresultat som man inte kan blunda för, och vem vill då tro mot bättre vetande?

Men hur hållbara är egentligen bibelkritikens argument mot Bibelns tillförlitlighet? Nyligen har en bok kommit ut som likt Jonas Gardells böcker *Om Gud* och *Om Jesus* vill övertyga människor om att Bibeln är en otillförlitlig källa, full av osanningar. Det som berättas i Gamla testamentet om Israels historia och i Nya testamentet om Jesu liv och gärningar sägs i stor utsträckning vara myter och sagor. Boken heter *Bibeln och arkeologerna* och marknadsförs nu ivrigt både i kyrklig och världslig press.

Under avdelningen ”Litteratur” granskas hållbarheten i denna boks påståenden om Bibeln. Studera denna granskning noggrant. Det kan vara till stor hjälp att känna till vad som ligger bakom bibelkritikens tvärsäkra påståenden. Och är det egentligen så underligt att de som har en ateistisk syn på verkligheten ställer sig avvisande till Bibelns syn? För ateism, evolutionism, rationalism och naturalism hör Gud och hans in-

gripanden inte till verklighetens utan till mytens värld. Därmed fortsätter människor att famla i andligt mörker. Utan Bibeln och Bibelns Gud lär vi inte känna den ende Frälsaren undan synd och död. Utan Bibeln finns inget hopp om evigt liv och ingen frid med Gud. Då väntar bara evig ofrid, evigt mörker och evig pina.

Hur viktigt är det inte att upptäcka Bibeln och dess rikedom. Artikeln ”Att upptäcka Bibeln” vill lyfta fram god undervisning om Bibeln och dess verkliga innehåll. Vad bör vi tänka på i samband med bibeltolkning? Vilken uppgift hade Sinaiförbundet? Hur kan arkeologin vara till hjälp vid bibelstudiet? Vad kan den bevisa och inte bevisa? Det är några av de frågor som besvaras i artikeln ”Att upptäcka Bibeln”.

”Evangeliet föder ett ekumeniskt sinne” handlar om det viktiga ämnet att rätt tillämpa lag och evangelium. Denna artikel klargör också skillnaden mellan biblisk och obiblisk ekumenik, och mellan bibliskt och obibliskt uppträdande när vi möter kristna med brister i sin bekännelse. Lagen avslöjar synd och kommer med krav och hot. Men lagen med dess hotelser och krav kan inte stärka tron och skapa biblisk endräkt. Bara evangeliet skänker tro och stärker tron. Bara evangeliet ger lust att bättre lära känna och i ord och handling bekänna allt vad Bibeln lär. Men mer om detta i Stefan Hedkvists viktiga artikel.

Kära läsare! Glöm inte bort att prenumerera för 2011! Vi vädjar också om hjälp att nå ut med vår tidskrift till nya läsare. Det finns gott om tidningar och tidskrifter men få som verkar för biblisk tro och forskning. Att forska i Skriften betyder att tränga in i och låta sig uppfyllas av Bibelns rika undervisning. ”Bibeln är den underbaraste bok som finns på den här planeten. När du läser den kommer du i kontakt med Guds hjärta” (Patterson i boken *Bible Basics*).

Red.

Att upptäcka Bibeln

Biblicum har ingen angelägnare uppgift än att hjälpa människor upptäcka Bibeln i hela dess rikedom. Därför gläder vi oss åt att bokförlaget Northwestern Publishing House nu startat en ny bokserie under namnet "Att upptäcka Bibeln" (*Bible Discovery Series*). I denna serie har de tre första böckerna nyligen utkommit. Vi vill gärna förmedla till våra läsare en del av dessa böckers innehåll.

Om man abonnerar på hela serien "Att upptäcka Bibeln" får man omedelbart de första tre böckerna: *Bible Basics* (Grundläggande fakta om Bibeln), *One God – Two Covenants?* (En Gud – två förbund?) och boken *Digging for Insights* (Att gräva för att förstå) med underrubriken "Användningen av arkeologin vid studiet av Bibeln". Sedan utkommer två böcker varje år fr.o.m. 2011 tills hela serien på 15 böcker är komplett. Kommande böcker handlar bl.a. om "Vad såg profeterna?", "Bibliska huvudord", "Praktisk bibelgeografi", "Dateringar och släktergister", "Fariseer och saduceer", "Från Malaki till Matteus".¹

I. Hur ska Bibeln läsas och tolkas?

Den första boken i serien är på 96 sidor och heter alltså *Bible Basics* med underrubriken "Finding Tools to Read and Interpret Scripture". Den vill på ett enkelt sätt förmedla grundläggande fakta om Bibeln och ge konkret vägledning när det gäller bibeltexternas karaktär och verkliga budskap. Författaren, Donald W. Patterson, är pastor i "Det heliga Ordets församling" (Holy Word) i Austin, Texas. Han har under lång tid hjälpt unga och gamla att läsa och tolka Bibeln.

1 Genom att abonnera på hela serien får man 25% rabatt på varje bok. Ytterligare information kan ges av Mark Buske, Marketing Director för Northwestern Publishing House. Hans emailadress är buskem@nph.wels.net.

De flesta som inte bryr sig om Bibeln har aldrig fått lära sig hur den ska studeras på rätt sätt. Det är tragiskt att de därmed aldrig upptäcker att "Bibeln är den underbaraste bok som finns på den här planeten. När du läser den, kommer du i kontakt med Guds hjärta. Den besvarar alla stora frågor om livet, som: Hur kom vi hit? Varför har vi placerats här? Vart är vi på väg? Hur får vi ut det mesta av våra liv? Och vad händer efter att vi har dött?" "Bibeln uppenbarar Gud för oss." "Han har skapat oss och vill att vi ska tillhöra hans familj. Det är därför han gav oss Bibeln."

Bibelns särställning

Mycket i denna skrift är värt att citera. Jag nöjer mig med ett par saker. Patterson tar upp följande invändning mot Bibelns särställning, en invändning som hans son mötte i skolan från en klasskamrat: "Är inte Bibeln precis som andra 'heliga' böcker som Koranen och de böcker buddhisterna följer? Alla är ju gamla böcker som lär ut gamla religioner, eller hur?" Så här svarar Patterson:

Det finns viktiga skillnader mellan Bibeln och andra heliga böcker. Först och främst är Bibeln mycket äldre än både Koranen och Buddhas undervisning. Hela Bibeln var färdig 95 e. Kr. Det är drygt 500 år innan Koranen skrevs. Buddhas undervisning skrevs inte ner förrän runt 100 f. Kr. Mer än 2/3 av Bibelns 66 böcker fanns till vid den tiden och Bibelns första böcker skrevs 1300 år innan någon buddhistisk skrift existerade.

En annan skillnad är hur fantastiskt allt i Bibeln hänger ihop. Den skrevs av mer än 50 olika personer under en tid av mer än 1500 år. De flesta av dessa författare träffade aldrig varandra och ändå har deras skrifter ett samstämmigt budskap... Ingen annan samling böcker i världen har så olika ursprung och ändå en sådan kontinuitet och enastående inriktning!

Men den största skillnaden mellan Bibeln och andra religiösa, heliga böcker är inte vem som skrev dem eller hur lång tid det tog. Den största skillnaden är deras budskap. Bibeln berättar hur Gud kom ner för att rädda alla människor till evigt liv. Ingen annan bok lär det! Koranen, Buddhas undervisning och alla andra religiösa heliga böcker berättar hur människor måste rädda sig själva genom att arbeta sig uppåt till Gud. Bibeln är den enda heliga bok som berättar för oss om en Gud som kom ner till oss och räddade oss. Det är en kolossal skillnad!

Patterson betonar vikten av att ställa rätta frågor när vi försöker förstå bibeltextens verkliga budskap. Det kommer att hjälpa oss tolka Guds ord korrekt. En grundläggande fråga är: "Vad betydde texten för ursprungsförfattaren och för hans läsare?" "Varje gång du öppnar din Bibel och börjar läsa, bör du fråga dig: Först, vad är textens historiska sammanhang? För det andra, vad är textens litterära sammanhang? För det tredje, vilket ljus kastar andra bibeltexter över detta avsnitt?"

Textens historiska sammanhang

"Ingenting är skrivet i ett vakuum. Varje gång du öppnar Bibeln besöker du en särskild tid i historien. Du befinner dig på en viss plats där Gud kom med ett visst budskap till vissa åhörare genom att använda en särskild författare. Vi kallar detta det historiska sammanhanget." "Bibeln förser oss med allt vi behöver för att förstå det historiska sammanhanget. Det är inte det som vi kommer med till Bibeln som räknas, utan det som Bibeln ger åt oss."

Textens litterära sammanhang

En texts litterära sammanhang har att göra med dess karaktär och var i Bibeln det står. Står det i Gamla eller Nya testamentet? I vilken bok står det och var i denna bok? Vad kommer närmast före och närmast efter detta avsnitt? Ge alltid akt på textens litterära sammanhang.

Varje avsnitt har en viss form: är det fråga om berättande prosa, en historisk skildring, en poetiskt utformad profetia? *Tänk på att profeterna ofta använder bilder från jordiska förhållanden för att beskriva himmelska ting som helt skiljer sig från de jordiska.*

Låt alltid Skrift tolka Skrift

Hur vet jag när profeten bokstavligen menar vad han säger och när han använder en liknelse eller en jordisk bild för den andliga verkligheten? Svar: Genom att alltid ge akt på sammanhanget och låta Skrift tolka Skrift. Tydliga bibelställen om samma ämne kastar ljus över för oss mindre tydliga. "Beakta det historiska och litterära sammanhanget och leta sedan upp alla andra ställen som talar om samma ämne." Att låta Skrift tolka Skrift är något helt annat än att använda sig av människors tankar för att avgöra en bibeltexts rätta innebörd.

Pattersons bok ger många värdefulla tips som underlättar läsningen och tolkningen av Skriften. Den kostar endast ca 95 kronor (porto tillkommer).

II. Vad är skillnaden mellan förbundet med Abraham och Sinaiförbundet?

Boken *One God – Two Covenants?* (En Gud – två förbund) består av tolv kapitel och är skriven av Lyle W. Lange. Den är på 127 sidor och kostar ca 112 kr + porto. Det första kapitlet handlar om **Guds kärleksfulla löfte om en Frälsare** omedelbart efter det katastrofala syndafallet, löftet om Evas avkomling som ska krossa ormens huvud.

Det andra kapitlet redogör för **bakgrunden till Guds förbund med Abraham** och klargör detta förbunds grundläggande innebörd: 1) Det var *ett unilateralt (ensidigt) förbund utan villkor*, grundat på Guds löftesord. 2) Det var ett förbund med välsignelse *”för alla släkter på jorden”* (1 Mos. 12:3). 3) Jesus Kristus är den utlovade avkomlingen till Abraham, uppfyllelsen av detta löfte, enligt Nya testamentet (Gal.3:16). ”Om honom vittnar alla profeterna att var och en som tror på honom får syndernas förlåtelse genom hans namn” (Apg. 10:43).

Rubriken för kapitel 3 är **Från Isak till Israel**. Via löftets son Isak fördes löftet och välsignelsen vidare, inte till Esau utan till Jakob, som fick namnet Israel och blev en stor nation. Kapitlet avslutas med uttåget ur Egypten och ankomsten till Sinai i tredje månaden efter uttåget. Där slöt Gud ett annat förbund med israeliterna, ett som skulle tjäna löftesförbundet om Frälsaren. *Grundläggande för att förstå Gamla testamentet är att förstå skillnaden mellan Sinaiförbundet och det som slöts med Abraham.*

Kapitel 4 klargör **vad Sinaiförbundet innebar**. Till skillnad från förbundet med Abraham är Sinaiförbundet med Israel *ett lagförbund* med en rad lagar *för Israel* och med följande *villkor*: ”Om ni lyder min röst och håller mitt förbund ska ni vara min dyrbara egendom framför alla andra folk” (2 Mos. 19:5). ”Om du inte lyder HERRENS, din Guds röst och inte håller fast vid och följer alla hans bud och stadgar som jag idag ger dig, så ska alla dessa förbannelser komma över dig” (5 Mos. 28:15).

Sinaiförbundet innehöll *många ceremoniallagar* som tjänar som bilder för den kommande Frälsaren från synden. När förebilderna fick sin uppfyllelse genom Frälsarens ankomst och det frälsningsverk han utförde, behövdes inte längre Sinaiförbundet utan ett nytt förbund hade nu upprättats i enlighet med Jeremias profetia (Jer. 31:31ff). *Lagförbundet skulle gälla ”tills avkomlingen skulle träda fram, han som löftet gällde”* (Gal. 3:19). ”Lagen innehåller endast en skugga av det goda som kommer och inte tingen i deras verkliga gestalt” (Hebr. 10:1). ”Verkligheten själv är Kristus” (Kol. 2:17).

Sinaiförbundet skulle tjäna som *en övervakare för att bevara Israel som en separat nation tills Guds syfte med Israel hade fullbordats*. Frälsningen skulle komma från judarna. Sinaiförbundet var *ett staket* som Gud upp- rättat runt Israel för att bevara sitt folk intakt så att det kunde utföra Guds uppdrag. Sinaiförbundet förbjöd blandäktenskap med kanaane- rna (5 Mos. 7:3). *”Lagen blev vår övervakare fram till Kristus... Sedan tron kommit står vi inte längre under någon övervakare... Här är inte jude eller grek... Alla är ni ett i Kristus Jesus. Om ni nu tillhör honom är ni Abrahams avkomlingar, arvingar enligt löftet”* (Gal. 3:24-29).

Sammanfattning: Sinaiförbundet var 1) ett bilateralt förbund. Det var inte unilateralt som förbundet med Abraham. Det var 2) inte ett förbund utan villkor som förbundet med Abraham. Det var 3) ett lag- förbund med många ceremonier som var bilder för den kommande Frälsaren. Det var 4) ett lagförbund bara för nationen Israel och tjänade som ett staket runt denna speciella, teokratiska nation. Det var 5) tem- porärt. Det skulle vara tills Messias kom och fullbordade det förebildade återlösningsverket. *Men förbundet med Abraham består. Alla som har Abrahams tro är hans sanna söner och döttrar och har evigt liv.*

Kapitel 5 handlar om **de tio budordens speciella form**. I grundtex- ten står det inte de tio budorden utan ”de tio orden”. Det första är inte lag utan evangelium: ”Jag är HERREN din Gud som har fört dig ut ur Egyptens land, ur trädhuset”, dvs. jag är din Frälsare. Därför ska du av tacksamhet över frälsningen tänka på följande, och så följer det vi brukar benämna ”Tio Guds bud”. Om man inte är motiverad av evang- eliet försvinner lusten att rätta sig efter Guds bud. Under hela Israels historia ser vi hur Israel bröt mot Sinaiförbundet därför att man glömde det förbund Gud hade gjort med Abraham. *Utan tron på evangeliet är det omöjligt att av tacksamhet vilja hålla Guds lag.*

Den form de tio budorden har är bara avsedd för Israels folk. Men andra folk är skyldiga att lyda *den naturliga lagen som är inbäddad i budorden* och skriven i människornas hjärtan (Rom. 2:14,15). Efter Si- naiförbundets fullbordande genom det nya förbundet är Guds folk bara bundet av den naturliga lagen som skrevs i Adams och Evas hjärtan vid skapelsen. Den moraliska lagens bud betonas i Nya testamentet som bindande för alla människor. Guds bud till Israel att särskilja lördagen som den speciella dagen för gudstjänst är *en bild för den himmelska vila som Frälsaren skulle komma med* och också kom med: ”Kom till mig,

alla ni som arbetar och bär på tunga bördor, så ska jag ge er vila” (Matt. 11:28). *Jesus är vår vila från lagens fördömmelse och vår frid med Gud.*

Fariseerna på Jesu tid, som med fanatisk iver betonade den fysiska vilan som sabbatsbudets uppfyllelse, missade hela poängen med sabbaten. De utformade regler för hur långt man fick färdas på en sabbat. När Jesus fullbordat sitt frälsningsverk hade lördagsvilan som en bild för den kommande Frälsaren tjänat ut sitt syfte. ”Låt därför ingen döma er för vad ni äter och dricker eller i fråga om högtid eller nymånad eller sabbat. Allt detta är bara en skugga av det som skulle komma, men verkligheten själv är Kristus” (Kol. 2:16-17).

Också det fjärde budets löfte om långt liv ”i det land som HERREN din Gud ger dig” gäller bara Israels folk under gamla förbundet. I nya förbundet utlovas inte den troende långt liv i Israels land för lydnad mot det fjärde budet. Vi utlovas långt liv *på jorden*: ”Hedra din far och mor (detta är det första bud som har ett löfte) *för att det ska gå dig väl och du ska leva länge på jorden*” (Ef. 6:2-3).

Luther skriver: ”Du ska inte mörda, begå äktenskapsbrott, stjäla etc. är inte bara mosaiska lagar utan också den naturliga lagen skriven i varje människas hjärta, som Paulus lär (Rom. 2:15). Också Kristus själv (Matt. 7:12) innefattar hela lagen och profeterna i denna naturliga lag: ’Allt vad ni vill att människorna ska göra er, det ska ni också göra dem. Detta är lagen och profeterna.’ Paulus gör samma sak i Romarbrevet 13:9, där han sammanfattar alla Mose budord i den kärlek som också den naturliga lagen lär med orden: ’Älska din nästa som dig själv...’ Därför är Mose lagar om bilder och om sabbaten och annat som går utöver den naturliga lagen fria ting, av noll och intet värde, eftersom de inte har stöd i den naturliga lagen. De har särskilt getts bara åt det judiska folket” (*Luther’s Works, American Edition, Vol. 40, s. 98*).

Kärnan i Guds lag kan kokas ner till ett enda ord: *kärlek*. ”Kärleken är lagens uppfyllelse” (Rom. 13:10). *Eftersom synden har fördunklat vår naturliga kunskap om Guds lag, hjälper oss de tio budorden att se vad det innebär att visa kärlek mot Gud och mot vår nästa. Men vi är bara bundna till de bud som Gud upprepat för oss i Nya testamentet.*

Kapitel 6 handlar om **ceremoniallagens syfte**. För att belysa hur ceremoniallagarna tjänade som ett staket runt Guds folk och som bilder för den kommande Frälsaren från synden, hänvisar Lange till 1) tabernaklet, 2) offren, 3) offerprästerna, 4) högtiderna 5) matreglerna och 6) reningsceremonierna.

Tabernaklet förebildade Kristi ankomst i köttet, att Herren själv skulle bo ibland oss. ”De ska göra en helgedom åt mig, så att jag kan bo mitt ibland dem” (2 Mos. 25:8). När Jesus kom till världen, tog det eviga Ordet sin boning ibland oss (ordagrant ”slog upp sitt tält”, ”tabernaklade”) (Joh. 1:14). Tabernaklet/templet var en temporär plats för den rätta gudstjänsten som avbildade den kommande Frälsaren. När Jesus fullbordat sitt verk behövdes bilderna inte längre. Men många betvivlar denna uppfyllelse och smädar Jesus med orden: ”Du som bryter ner templet och bygger upp det på tre dagar, hjälp dig själv om du är Guds Son och stig ner från korset” (Matt. 27:40).

De blodiga offren förebildade Jesu offer. ”Lagen innehåller endast en skugga av det goda som kommer och inte tingen i deras verkliga gestalt” (Hebr. 10:1). *Offerpräster* förebildade Jesus, vår store överstepräst. Den prästerliga offertjänsten enligt Sinaiförbundet var en daglig påminnelse om att ingen kunde närma sig Gud i egen person utan endast genom en ställföreträdande gottgörelse. ”Det förbund som Jesus har gått i borgen för är mycket bättre. De andra prästerna måste bli fler och fler, därför att döden hindrade dem att stå kvar i tjänst. Men eftersom Jesus lever för evigt har han ett prästämbete som varar för evigt. Därför kan han också helt och fullt frälsa dem som genom honom kommer till Gud, ty han lever alltid för att mana gott för dem” (Hebr. 7:22-25).

Högtiderna förebildade vad Jesus skulle utträta för vår frälsning. Påsken påminde om frälsningen ut ur Egypten och pekade framåt mot blodet från Guds lamm som gjorde att Guds dom ”gick förbi” (hebr. *pasach*) oss, eftersom Gud lät domen drabba sin Son i vårt ställe (2 Kor. 5:21). Försoningsdagen, ofta kallad Gamla testamentets Långfredag, förebildade hur synden lades på en ställföreträdare (syndabocken). Det blod som stänktes på förbundsarkens nådastol i tabernaklet avbildade Kristi blod som täcker över våra synder.

Matreglerna om ren och oren föda skilde israeliterna från andra folk. De tjänade som ett staket runt Israel fram till dess att den utlovade Messias kom. Nu är all mat förklarad ren (Mark. 7:19, Apg. 10:15).

Reningsceremonierna påminde israeliterna om deras orena tillstånd och behovet av den Frälsare som utlovades åt Abraham.

Kapitel 7 handlar om **Sinaiförbundets civila lagar**. Dessa lagar har varit föremål för många missförstånd. De gavs till Israel som enligt Sinaiförbundet skulle vara en teokratisk nation direkt under Guds sty-

relse. De skulle helt underordna sig lagens ord, men i stället bröt de gång på gång på det grövsta mot detta förbunds lagar.

Det har hävdats att vedergällningens lag enligt Sinaiförbundet (2 Mos. 21:22-25) strider mot Jesu ord om att vända andra kinden till. Men den civila lagen gällde *staten* och poängen med vedergällningens lag är att straffets storlek ska stå i proportion till brottets art. Jesu ord handlar inte om staten utan om relationen *personer* emellan. Där gäller ”kärlekens lag”: ”Löna inte ont med ont... Hämnas inte, mina älskade, utan lämna rum för vredesdomen” (Rom. 12:17-19).

I nya förbundet står vi inte längre under Sinaiförbundets lagar. Bara Israels folk var bundet av detta förbund och bara under tiden före Kristi fullbordan av sitt frälsningsverk. När kyrkor och religiösa grupper försöker få regeringar att införa Sinaiförbundets lagar, försöker de återinföra de temporära lagar som Gud gav endast åt Israel medan det hade uppgiften att vara en teokratisk nation skild från alla andra folk, dvs. fram till dess att Messias föddes inom detta folk och fullbordade löftena. ”Ty *alla* Guds löften har i honom fått sitt ja” (2 Kor. 1:20).

Kapitel 8 tar upp ”**Guds befallning att utrota kanaaneerna**”. I den mosaiska lagen befallde Herren Israel att utrota kanaaneerna. Gud använde Israel att utföra domen över kanaaneerna på grund av deras himmelskriande ondska. Samtidigt uppfyllde Herren sitt löfte att ge åt Abrahams avkomma det land där Frälsaren skulle födas.

När Herren gav sitt förbudslofte till Abraham att från hans avkomma sända Frälsaren, sa han också att Abrahams efterkommande skulle tillbringa 400 år i slaveri i Egypten. Gud lovade att föra dem ut ur Egypten och tillbaka till det utlovade landet, men inte med en gång, ”ty ännu har inte amoreerna (namnet på de kanaaneiska stammarna i sin helhet) fyllt sina synders mått” (1 Mos. 15:16). Gud är tålmodig, men hans tålmod har en gräns. När kanaaneernas ondska nått den gräns som Gud utsatt sände han Israel att utföra domen över dem. Generation efter generation hade kanaaneerna fortsatt med sina fäders avskyvärda synder.

Kapitel 9 handlar om **Guds oförtjänta kärlek och trofasthet under hela Israels historia** fastän folket ständigt bröt mot förbundets lagar. På grund av sin stora kärlek till syndare upprätthöll Herren Sinaiförbundet med Israel fram till dess att detta förbunds uppgift var utförd.

Mot slutet av gamla förbundet finner vi en förändrad attityd bland folket. *Israel förändrades från ett folk som inte brydde sig om Guds lagar till ett folk som fanatiskt slog vakt om dess yttersida*. Fariseernas sekt upp-

stod ur en önskan att vara ett folk helt skilt från hedningarna och deras inflytande. Fastän fariseerna in i minsta detalj ville iaktta Sinaiförbundets lagar, glömde de det löfte Gud gett åt Adam och Eva och sedan åt Abraham: *det glada budskapet att Gud åt alla människor skulle sända en Frälsare från Abrahams avkomma*. Fariseerna högaktade Sinaiförbundet men trodde att de kunde bli frälsta genom att hålla sig till laggärningar. De insåg inte att det var deras försök att rättfärdiga sig inför Gud genom lagen som drog Guds dom över sig: ”Förbannad är den som inte upprätthåller alla ord i denna lag genom att följa dem” (5 Mos. 27:26). ”Alla som håller sig till laggärningar är under förbannelse” (Gal. 3:10). De vägrade tro att Frälsaren som utlovats åt Abraham var den enda vägen till frälsning - för dem och för alla människor.

Kapitel 10 bär rubriken **Hur människor blev frälsta under Gamla testamentets tid**. Här betonar Lange bl.a. följande: Det är ett allvarligt misstag att tro att Gamla testamentets människor blev frälsta genom gärningar, medan Nya testamentets människor blir frälsta genom nåden. I Gamla testamentet blev människor frälsta genom tron på Frälsaren *som skulle komma*. I Nya testamentet blir människor frälsta genom tron på Frälsaren *som har kommit*. Sinaiförbundet gavs för att tjäna löftet att Frälsaren skulle komma från Abrahams ätt. När Kristus kom och utförde sitt verk, hade syftet med Sinaiförbundet fullbordats. Detta förbund behövdes inte längre. Nu finns det ett nytt och bättre förbund för Guds folk. Mer än 600 år före Messias ankomst förkunnade Jeremia: ”Se, dagar ska komma, säger HERREN, då jag ska sluta *ett nytt förbund med Israels hus och Juda hus, inte ett sådant förbund som jag slöt med deras fäder*” (Jer. 31:31f). Guds nya förbunds löfte lyder: ”Jag ska förlåta deras missgärningar och deras synder ska jag inte mer komma ihåg” (Jer. 31:34). ”Jesus har framburit ett enda syndoffer för alla tider” (Hebr. 10:12). ”Så är också det förbund som Jesus gått i borgen för mycket bättre” (Hebr. 7:22).

Gud har uppfyllt sina löften till Abraham. Så lyder rubriken till det 11:e kapitlet. Det behövs inte längre lagar som avbildar Jesus och hans verk. De har uppfyllts. Inte heller behöver israeliterna hållas åtskilda från andra folk eller ha särskilda civila lagar som styr dem. Alla troende på Jesus är nu Guds egendomsfolk (1 Petr. 2:9). Under gamla förbundets tid var Guds löfte att Israel skulle vara hans egendomsfolk villkorat. Gud hade sagt: ”Om ni hör min röst och håller mitt förbund, ska ni vara min dyrbara egendom” (2 Mos. 19:5). I nya förbundet ger Gud ett löfte som inte är villkorat. Han säger: ”Jag ska vara ert Gud

och de ska vara mitt folk” (Jer. 31:33). Alla troende är ”hans eget folk” (Ef. 1:14), Guds egendomsfolk (1 Petr. 2:9), Guds andliga Israel (Rom. 9:6-9) genom tron på Jesus.

Gud avsåg aldrig att Sinaiförbundet skulle vara permanent eller vägen till frälsning. Abraham förklarades rättfärdig av tro. Lagen, som kom senare, kunde inte ersätta det förbund som Gud hade slutit med Abraham. Förbundet vid Sinai skulle bestå bara tills Kristus kom och fullbordade sitt verk (läs hela Galaterbrevet 3).

Kapitel 12 sammanfattar: **Vad kan vi lära oss av vårt studium EN GUD – TVÅ FÖRBUND?** Först och främst detta: Vi ska sätta Kristus först och främst i vår undervisning. Gamla testamentets Israel glömde budskapet i Första Mosebok, budskapet om Frälsaren. Detta kom också att gälla fariseerna på Jesu tid. De var fanatiska iakttagare av Guds förbund. Ändå måste Jesus säga om dem detsamma som Jesaja hade sagt om folket på hans tid: ”Detta folk ärar mig med sina läppar, men deras hjärtan är långt ifrån mig. Förgäves dyrkar de mig, eftersom de läror de förkunnar är människors bud” (Matt. 15:8-9). Israel stod inför faran att antingen hänfalla åt hedendom eller åt legalism, formalism och gärningsrättfärdighet. Legalism är att försöka producera ett helgat liv med hjälp av lagen.

I vår tid möter vi samma faror. När det gäller hedendom möter vi den inte minst i form av Darwins evolutionsteori. Lange skriver: ”Den har genomsyrat hela samhället. Den har även genomsyrat de flesta kyrkor i vårt land. Mycket få kyrkor tror idag att händelserna i Första Mosebok är historiska eller att de fyra evangelierna är tillförlitliga, historiska källor till Jesu liv. Ateistisk evolution förnekar Guds existens och erbjuder därför ingenting annat än en fatalistisk syn på livet men ingenting efter det... Evolutionen äter upp Bibelns läror precis som ohejdbar cancer förstör friska celler i människokroppen. Slutresultatet blir att kyrkor förvandlas till sociala inrättningar och förlorar evangeliet” (s. 118).

III. Hur kan arkeologin bidra till förståelsen av Bibeln?

Boken *Digging for Insights* av John F. Brug är på 205 sidor och kostar ca 130 kr + porto. Den är en efterlängtd arkeologisk handbok för lekmän. Kan arkeologin hjälpa oss att förstå Bibeln? Vad är dess styrka och dess begränsning? Det är frågor som professor Brug vill besvara i denna bok. Med många exempel visar han hur viktigt det är att skilja mellan fynd

och dess tolkning. Två experter som studerar samma data kan producera mycket olika tolkningar. Arkeologin kan och har missbrukats, inte bara av bibelkritiker utan också av en del bibeltroende, framhåller Brug.

Det är inte så lätt att överblicka det som den arkeologiska forskningen kommit fram till och de problem den brottas med. Tack vare Brugs bok finns nu en saklig redogörelse för vad arkeologin har att erbjuda. Den innehåller följande tolv kapitel:

1. *Arkeologin och Bibeln*, ett synnerligen klargörande kapitel.
2. *Krukor och krukskärvor*. Här diskuteras lerskärvornas betydelse för dateringar och vad de lär oss om hantverk, kultur, handelskontakter och inskrifter.
3. *Hus och städer*. Hur bodde man? Vilken verksamhet förekom i hemmen? Hur såg städerna ut och vilka var befästa? Stadspортens stora roll lyfts fram.
4. *Vattensystemen*. Betydelsen av levande vatten från strömmar och källor understryks. Viktiga dammar och cisterner uppmärksammas. Här beskrivs dammen i Gibeon, tunnarna i Hazor och Megiddo, Siloamdammen, Hiskias tunnel, Betesdadammen mm.
5. *Avgudar och altaren*. Här behandlas de många kanaaneiska avgudatemplen, altarna och avgudabilderna, stenstoderna, asherapålarorna mm.
6. *Begravningsstederna*. Hur skilde sig kanaaneernas begravningssteder från dem i Israel? Vad kan vi veta om Jesu grav och andra gravar?
7. *Fynd av mynt* har ett eget kapitel.
8. *Jesus och arkeologin*. Vad vet vi om städer som Betlehem, Nasaret, Kapernaum, Betsaida, Korasin? När det gäller Jerusalem behandlas särskilt tempelkomplexet och övre staden med Herodes palats. Frågan hur korsfästelser gick till tas också upp i detta kapitel.
9. *Paulus och arkeologin*. Här tar Brug upp Syrien, Cypern, Mindre Asien, Grekland, Caesarea, Rom och Uppenbarelsebokens sju städer.
10. *Undervattensarkeologi*. Denna form av arkeologi har fått ett eget kapitel. Här uppmärksammas skeppsvrak, bl.a. den s.k. Jesusbåten och olika undervattensinstallationer.
11. *Dålig arkeologi* heter det 11:e kapitlet. Här diskuteras plundringar, bedrägerier och det som kan kallas pseudoarkeologi.
12. *Arkeologin och dateringen av bibliska personer och händelser*. Hur

säkra är dateringarna? Vad grundar de sig på? Brug redogör för de antaganden som ligger bakom den egyptiska kronologin och visar hur osäkra flera av dessa antaganden är.

Vad innebär arkeologi?

Ordet *arkeologi* betyder studiet av gamla ting. I trängre mening sysslar arkeologin med utgrävningar och undersökningar av materiella kvarlevor från gamla kulturer, exempelvis byggnader, gravar och gravmonument, avloppsledningar och toaletter, lerkrukor, verktyg och vapen, mynt och kultföremål. Även om arkeologin kan bekräfta vissa personer och händelser som historiska, kan den varken bevisa eller motbevisa Bibeln. Den kan visa att en stad som Jeriko blev förstörd, men den kan inte fastställa vem som gjorde det eller vad det berodde på. Dateringar av ruiner är också omtvistade. Fastställandet av vilken stad en ruinkulle (tell) representerar är inte alltid lätt och många identifieringar är osäkra. Så är t.ex. identifieringen av Betel och Ai omdiskuterad.

Många betydelsefulla personer och händelser i Bibeln har inte lämnat några arkeologiska avtryck efter sig. Patriarkerna t.ex., som är ytterst viktiga personer i den bibliska historien, var inga stora kungar som lämnade storslagna palats efter sig. Inte heller Jesu verksamhet var av den arten att följden blev en rad arkeologiska spår. Tutanchamon (kung Tut), en kortlivad farao av mindre betydelse, lämnade efter sig den mest sagolika skatt som någonsin påträffats. Barnet i Betlehem lämnade bara en tom krubba i ett övergivet stall efter sig. Likväl är detta barns inflytande i världen enormt mycket större än det som kung Tut har haft.

Den negativa bibelkritiken har i stor utsträckning påverkat arkeologin (se recensionen av boken *Bibeln och arkeologerna* i detta nummer). De flesta arkeologer idag ställer sig kritiska till den bibliska historien. Eftersom Gud uppges vara en verklighet som konkret har gripit in i Israels och världens historia, avfärdas bibeltexterna automatiskt som sator och myter. Den skola som går under namnet ”minimalisterna” (de tror att praktiskt taget ingenting i Gamla testamentet är historiskt sant) påverkar en mycket större del av arkeologin idag än den gjorde tidigare.

Även om arkeologin kan ha sitt värde för studiet av Bibeln ska vi inte vänta oss för mycket av den, eftersom den inte kan studera och bedöma de viktigaste sakerna i Bibeln. Arkeologin kan bara syssla med fysiska kvarlevor. Den kan inte bedöma andliga ting.

Fynd med skriftliga vittnesbörd

Under 1800-talet gjordes flera viktiga fynd i Främre Orienten. Fynden av olika monument och inskrifter ledde till att de egyptiska hieroglyferna kunde dechiffreras liksom babyloniska och assyriska kilskriftstavor. Ett nytt fönster öppnades till Främre Orientens historia.

Många av de tusentals skriftfynd som arkeologerna funnit har ingen direkt betydelse för tolkningen av Bibeln. Många av dem är endast räkningar och kvitton eller andra ekonomiska noteringar, och många har bara att göra med lokala händelser i Egypten eller Mesopotamien. Men vissa av dessa dokument hjälper oss att bättre förstå bibeltexterna. Det kan ske på tre sätt:

1. En del bekräftar existensen av folk och händelser som nämns i Bibeln och ger ytterligare information om dem.
2. En del hjälper oss i vår förståelse av bibelhebreiskan.
3. En del hjälper oss att bättre förstå kulturen och sederna under biblisk tid.

En av de mest dramatiska av dessa upptäckter är den assyriske kungen Sanheribs redogörelse för sitt fälttåg mot Juda städer och huvudstaden Jerusalem. Bibeln berättar om detta i Andra Kungaboken 18-19. Nu kan vi jämföra den bibliska redogörelsen med Sanheribs egen version. Redogörelserna överensstämmer i alla avseenden, också i detta att Jerusalem mot alla odds inte erövrades. Den enda skillnaden är att Sanheribs redogörelse inte anger något skäl till att Jerusalem inte intogs, något som skulle ha varit fälttågets höjdpunkt om det hade lyckats. Det är ganska naturligt att i ett monument som Sanherib upprest för att förhärliga sig själv nämner han bara framgångar, inte den olycka som han drabbades av till följd av sin arrogans mot den ende sanne Guden (se 2 Kung 18-19).

Några andra viktiga utombibliska fynd är

- utgrävningarna av Sanheribs palats med stora vägginskrifter av hans belägring och erövring av staden Lakish i Juda (701 f. Kr.)
- den moabitiske kungen Meshas redogörelse för sitt uppror mot Israel på den s.k. Meshastenen (mitten av 800-talet f. Kr., jämför 2 Kung 3)
- Amarnabreven i Egypten från 1300-talet f. Kr. (domartiden)
- farao Merenptahs stele som rapporterar om Israels existens i Kanaans land ca 1210 f. Kr.

- assyriska kungars annaler som nämner flera kungar i Israel och Juda. Shalmanesers svarta obelisk innehåller en bild av Israels kung Jehu (kung 841-814 f. Kr.) som bugar sig med ansiktet mot marken och betalar tribut
- ett fragment från en arameisk stele påträffad i Dan som nämner ”Davids hus”
- en rad sigill med inskriptioner som påträffats i förstörelselager i Jerusalem. På ett står ”Tillhörande Hanan, son till Hilkijahu, prästen”, vilket kan syfta på översteprästen Hilkia under Josias tid (se 2 Kung 22:3ff). På ett annat står ”Berechjahu, son till Nerjahu, skrivaren”, som tycks vara Baruk, Nerias son, som var Jeremias sekreterare (se Jer. 36). Sigillinskriptionen ”Tillhörande Gemarjahu, Safans son” har också påträffats (jfr Jer. 36:10)
- Kilskriftsfynd kastar ljus över Babels sista dagar år 539 f.Kr. Belsassar, som var Babels kung när Babel föll, var son till Nabonidus, den frånvarande kungen. Det kan förklara varför Belsassar erbjöd Daniel att bli den *tredje* i riket (Dan. 5:16, 29)
- Vid utgrävningar i Caesarea, den stora hamnstad som Herodes byggde, påträffades en dedikationsinskrift som innehåller namnet ”Pontius Pilatus”.
- Dödahavsruellarna (påträffade 1947 och åren närmast därefter) som innehåller de flesta av Gamla testamentets böcker på opunkterad (ovokaliserad), förmasoretisk hebreiska, tusen år äldre än de äldsta hebreiska handskrifter som dittills var kända.

Brugs bok avslutas med fyra *appendices* (kompletterande tillägg): 1) *Den metod som används vid arkeologisk forskning* (hur man identifierar utgrävningsplatser, hur en utgrävning går till etc.), 2) *Arkeologin och musiken i Bibeln* (tonskalan, musikanvisningarna i Psaltaren, identifieringen av de musikinstrument som användes), 3) *Templet i Jerusalem* (tempelplattformen, norra muren, östra muren, södra muren, utvidgningen söder om tempelberget, portarna i södra muren och slutligen västra muren). 4) *Kyrkor i Jerusalem och Via dolorosa*.

SE

Evangeliet föder ett ekumeniskt sinne

av Stefan Hedkvist¹

Enligt programmet ska jag tala över ämnet ”Biblisk ekumenik”. ”Att rätt dela lag och evangelium” skulle vara en lika bra rubrik. Men eftersom evangeliet hör ihop med en strävan efter enhet i tron på Kristus, är det bra att ha med begreppet ”ekumenik” i rubriken. Ekumenik är en strävan att uppnå enhet i tron på Kristus. Det är i denna goda mening jag använder begreppet ekumenik i detta föredrag. Jag ska alltså inte ägna mig åt den falska ekumenik som vill uppnå en yttre, synlig enhet mellan kyrkosamfund trots att man inte är enig i trosläran. Inte heller är det här fråga om den ytterst liberala strömning i kristenheten som låter begreppet ekumenik innefatta en dialog med främmande religioner. Detta föredrag låter jag mynna ut i en tillämpning av skillnaden mellan lag och evangelium när vi möter andra kristna och när vi samtalar om den bibliska läran med andra som vi antar tror på Jesus. Om vi själva lever av evangeliet så formar det oss så att vi strävar efter enhet i tron på Kristus tillsammans med andra. *”Evangeliet föder ett ekumeniskt sinne.”* Det är mitt förslag till rubrik på föredraget.

Jag vill tala främst om evangeliet som ger oss tron på syndernas förlåtelse för Kristi skull och förnyar oss så att vi gärna vill leva det nya livet i Kristus, i lydnad för Guds bud och till Guds ära. Men evangeliet och det nya livet ska ställas i kontrast till den gamle Adam, eller syndafördärvet, som finns kvar hos oss, och Guds röst i lagen som riktar sig till den gamla människan med krav, hotelser och fördömanden för att stävja synd och ge kännedom om synden. Vi ska hela tiden komma ihåg att vi har kvar vår ”gamle Adam” eller syndafördärvet som mer eller mindre infekterar allt vi gör så att vi måste bekänna att även våra bästa gärningar är som en fläckig klädnad. En kristen är inte en splittrad personlighet

1 Föredrag hållet vid kyrkhelg i S:t Markus, Ljungby den 6 november 2010.

utan *en* person, men i mer eller mindre grad mogen och helgad. Den nya människan lyssnar till evangeliet och blir fostrad av Guds nåd till goda gärningar. Men den gamla människan hör bara lagen och drivs av rädslan som formas av lagens krav och hotelser.

Motiverad av evangeliet eller av lagen?

Det finns en risk att vår gamle Adam påverkar våra kristna aktiviteter så att vi inte längre som första mål arbetar för att människor ska få tron på Kristus, utan istället *konfronterar* dem med Bibelns utsagor som om de vore hämtade ur en lagbok och *kräver* av dem en rätt trosuppfattning, kanske under hot om exkommunikation eller fördömelse om de bekänner något annat. Den första metoden är formad av *evangeliet som skapar, skänker och ger*. Den andra metoden är inspirerad av *lagen som kräver, hotar och fördömer*. Det finns en risk att vi bekämpar falsk lära därför att vår bekännelse kräver det, utan att vi är motiverade av evangeliet. Fast vi tillhör en bekännelsetrogen kyrka, eller kanske just därför, finns det en risk att vi förlorar den första kärleken och blir lika församlingen i Efesus så som den tecknas i Uppenbarelsebokens 2:a kapitel: *Jag känner dina gärningar, ditt arbete och din uthållighet, och jag vet att du inte kan tåla onda människor. Du har prövat dem som kallar sig apostlar men inte är det, och du har funnit att de är lögnare. Ja, du är uthållig, och du har uthärdat mycket för mitt namns skull och har inte tröttnat. Men det har jag emot dig, att du har övergett din första kärlek. Tänk därför på varifrån du har fallit, och omvänd dig och gör dina första gärningar. Annars, om du inte omvänder dig, skall jag komma över dig och flytta din ljusstake från dess plats.*

Det är inte den rätta bekännelsen som är skuld till att försvaret för den rena läran inte längre motiveras av evangeliet och tron. I takt med att den första kärleken svalnar kommer den gamle Adam i motsvarande grad att infiltrera alla våra kristna aktiviteter. Den gamle Adam tecknas i första Mosebok som misstänksam, rädd och självisk. Hans karaktärsdrag förstärks bara av lagens krav, hotelser och fördömanden. Sätt detta i ett bekännelsetroget sammanhang och du får en kyrka som ser med misstänksamhet på andra, som *kräver* att de ska omfatta den rätta bekännelsen och som *kräver* att de ska uttrycka läran med precis de rätta orden. Lägg därtill *hotelser och fördömanden* och bilden blir fullkomnad av en församling som förlorat den första kärleken och inte längre förstår evangeliet.

Vi bör komma ihåg att förmågan att korrekt redogöra för varje lära är en sak för intellektet och inte detsamma som hjärtats tro. En korrekt trosuppfattning kan omfattas av en ogudaktig människa som saknar tron och är till 100 procent gammal människa. Men en sådan kommer inte att handla inspirerad av evangeliet utan av lagen. Även hos pånyttfödda blandar sig den gamla människan i allt vi gör så att vi känner igen karaktärsdragen av misstänksamhet och rädsla formade av lagens krav och hot. Eftersom den gamla människan infiltrerar allt vi gör har vi varje dag anledning att pröva oss själva och bekänna våra synder.

En kristen och hennes syndafördärv

Låt mig börja med att teckna bilden av en kristen människa. Vad är det som gör oss till kristna? Hur förhåller sig kristna till Kristus och Guds vilja? Konfessionella lutheraner har inte monopol på att vara kristna, kom ihåg det. Vi måste öva upp en bättre medvetenhet för den heliga allmänliga kyrkan (= Guds folk) som inte är detsamma som någon synlig samling människor. Evangeliet utträttar samma sak i varje människa som tror, oavsett land, folk, språk, social tillhörighet, mental begåvning eller kyrkotillhörighet. Alla kristna förhåller sig på samma sätt till Kristus och Guds vilja. De tror på syndernas förlåtelse för Kristi skull och vill det som Gud vill av tacksamhet för frälsningen. En kristen kännetecknas av sin inställning, sin attityd till Kristus och Guds vilja.

Guds vilja är densamma före som efter syndafallet och i evighet. Men människan är inte densamma. Människan skapades till Guds avbild, helig och rättfärdig. Människans vilja var före syndafallet i harmoni med Guds vilja, där fanns ingen konflikt. När Gud befallde Adam att ge namn åt djuren gjorde han det utan knot. Guds vilja var inte en främmande vilja som påtvingades honom, utan människan ville och gjorde det Gud ville. Människan hade tillit till Gud. När Gud förde kvinnan fram till Adam blev han inte misstänksam och sprang och gömde sig utan utbrast ”denna är nu ben av mina ben...” och tog emot henne som en god gåva från Gud.

Men i och med syndafallet förändrades människan. Efter syndafallet tecknas människans karaktär i första Mosebok som misstänksam, rädd och självisk. Redan vid ljudet av Guds steg i trädgården sprang de och gömde sig. De litade inte på att Gud skulle föra fram någon god gåva till dem utan misstänkte att Gud tänkte straffa och förgöra dem. De visste inte att Gud kom med löftet om Frälsaren som skulle krossa

ormens huvud, ja, de visste inte att Gud skapat världen genom och till Frälsaren, och att han av evighet utvalt dem till frälsning i Kristus - som är det slaktade lammet från begynnelsen. De litade inte på Gud och var därför fyllda av rädsla, och de drevs av rädslan. I sin själviskhet skyllde Adam ifrån sig och beskyllde rent av Gud för att vara syndens orsak. Den gamle Adams personlighet är alltsedan syndafallet alltjämt likadan. Sådant är syndafördärvet i oss.

Efter syndafallet upplever den oomvända människan Guds vilja som en främmande vilja som påtvingas med krav och hotelser. Men det är inte Guds vilja som har förändrats utan människan. Människans vilja är inte längre i harmoni med Guds vilja. Gud avslöjar människans förvända vilja genom lagens predikan. Lagen gör det uppenbart att vi är syndare. Människans vilja har förändrats och även Guds sätt att tala till människan. Det är inte Guds vilja som ändrats men han har ändrat rösten på grund av synden och vreden. Guds vilja var densamma i paradiset före fallet, som den är idag, och som den ska vara i evighet. Men före fallet fanns det ingen anledning för Gud att tala till Adam med krav, hotelser och fördömanden. Inte heller kommer det att finnas anledning för Gud att tala till Guds folk på det sättet när de står inför hans tron klädda i vita kläder.

Inte heller finns det någon anledning för Gud att tala på det sättet till kristna som har iklätt sig ”*den nya människan, som är skapad till likhet med Gud, i sann rättfärdighet och helighet.*” För den nya människan är inte Guds lag en främmande vilja som påtvingas henne och som hon inte vill underordna sig. De kristna lever inte efter köttet utan efter Anden. Guds lag för kristna kallas lagens tredje bruk. Det är detsamma som en förmaning vid Guds barmhärtighet enligt principen för all kristen förmaning som Paulus ger i Romarbrevets 12:e kapitel. En kristen förmaning är en uppmuntran till goda gärningar *motiverade av evangeliet om Guds nåd och barmhärtighet.* I den rösten finns inga hotelser eller fördömanden, ja, knappast ens krav.

Skillnaden mellan Guds lag och Guds evangelium

Vi talar här om att Gud i lagen talar till den gamla människan med en röst som kräver, hotar och fördömer. Men Gud predikar inte lagen i syfte att den gamla människan ska bli bättre, utan för att konfrontera synden. Lagens röst gör bara den gamla människans karaktärsdrag starkare så att det blir uppenbart att hon är misstänksam, rädd och självisk.

Förutom det så kan synden av lagen ta tillfälle till formliga utbrott av synd så att det blir uppenbart hur ytterligt fördärvad vår natur är. Lagen skapar inget annat än kännedom om synden. Lagen konfronterar syndaren och tar ställning mot synden med krav, hotelser och förbannelser. Men lagen kan inte skapa tro och tillit, förnya oss och väcka kärlek till Gud och våra medmänniskor. Det ligger inte inom lagens område att skapa en ny människa som behagar Gud. Lagen bryter ned, krossar, avkunnar dödsdomen och dödar.

Evangeliet däremot skapar något nytt. Det är evangeliet som gör en kristen till en kristen. Genom evangelium kallar, församlar, upplyser och helgar den helige Ande hela den kristna kyrkan på jorden och bevarar henne i Jesus Kristus i den enda rätta tron. Evangeliet skiljer sig från lagen på många sätt. Evangeliet har ett annat innehåll och ett annat syfte. Evangeliet förkunnar det förunderliga, glada budskapet att Gud förlåtit oss alla våra synder för Jesu Kristi skull. Och med syndernas förlåtelse har han också gett oss liv och salighet. Evangeliet kräver inget av oss. Det ger oss inte instruktioner om vad som bör ske, eller vad vi bör göra, utan förkunnar något som har hänt, att Jesus fullbordat allt. Evangeliet hotar inte utan ger härliga löften. Det fördömer inte utan upprättar syndare och ger frälsningen som Jesus vunnit till människor som inte förtjänat det på något sätt. Evangeliet dömer inte till döden utan befriar från dödens makt och skapar tro och ett nytt liv.

Detta nya liv är i sin tur format av det nådiga, glada och goda evangeliet. Detta nya liv karaktäriseras av *tro, hopp och kärlek*. Det är raka motsatsen till den gamla människans grundkaraktär av misstänksamhet, rädsla och själviskhet, något som bara förstärks av lagens krav, hotelser och fördömanden. Den nya människan lyssnar till evangeliet som inspirerar till ett nytt liv. Den gamla människan lyssnar till lagen och tvingas fram med lagens krav, hotelser och fördömanden. Men den nya människan är inte som en häst eller mula som man måste tämja med töm och betsel.

Den nya och den gamla människan

En kristen människa har till sin nya människa fått en ny attityd till Guds lag. Guds lag är inte längre en främmande, påtvingad lag som kräver, hotar och fördömer. Det beror inte bara på att den nya människan har en annan inre attityd till Guds vilja, en annan uppfattning om Guds lag. Gud har också en annan attityd till den kristne. Gud kräver inte längre något, långt mindre hotar och fördömer han. Gud talar inte

längre med den rösten till de troende. Bibeln säger att *vi är lösta från lagen. Vi står i Andens nya tjänst, inte i bokstavens gamla tjänst. Lagen är inte satt för rättfärdiga utan för orättfärdiga* osv. Men Guds oföränderliga vilja består, nu liksom tidigare.

Den kristne vill efter sin nya människa gärna lyda sin älskade Faders vilja, ja, har sin glädje i Guds vilja och vill leva i den med den kraft som evangeliet ger. Den kristne lever av tro och tron kan aldrig finnas utan det nya livet som är motiverat och inspirerat av evangeliet som skapat tron. Den kristne förstår nu att ett liv i enlighet med Guds vilja är ett välsignat och saligt liv. Misstänksamheten och rädslan är borta. *Gud är kärlek och den som förblir i kärleken förblir i Gud, och Gud förblir i honom... Rädsla finns inte i kärleken utan den fullkomliga kärleken driver ut rädslan. Rädslan hör ju samman med straff och den som är rädd är inte fullkomnad i kärleken. Vi älskar därför att han först har älskat oss.*

En kristen har sitt nya liv av evangeliet. Det är evangeliet som motiverar en kristen att leva det nya livet för Kristus och det är också evangeliet som motiverar och formar detta nya liv. *Detta nya liv består i tro, hopp och kärlek, något som kännetecknar varje uttryck för ett kristet liv.* Men en kristen är inte helt och fullt en ny människa som hämtar inspiration av evangeliet. Den gamle Adam finns kvar, det onda köttet. Den gamle Adam lyssnar inte till evangeliet, och kan det inte heller, utan hör bara lagens krav, hotelser och förbannelser. Lagen förstärker köttets misstänksamhet, rädsla och själviskhet. Den gamle Adam, med sina omissockänneliga karaktärsdrag, påverkar i mer eller mindre grad allt vi gör. Under denna inverkan bekänner vi den rätta läran *därför att det är rätt att göra så och det krävs av oss*, och vi håller oss i skinnet *för att vi inte vågar annat*, och vi *kräver* samma sak av andra. Det är ett liv motiverat av lagen, ett liv som imiterar ett kristet liv.

Vi har nu talat om att en kristen, alltså till sin nya människa, lyssnar till evangeliet som gett tron på Kristus i hjärtat. Han hämtar kraft och inspiration av evangeliet till det nya livet för Kristus. Han behöver inte lagens krav, hotelser och fördömanden och Gud talar inte heller med en sådan röst till kristna. Även det vi kallar "lagens tredje bruk" för kristna är egentligen en evangelisk förmaning som med evangeliet uppmuntrar till allt gott verk enligt den princip för all kristen förmaning som Paulus framställer i Romarbrevets tolfte kapitel: *Så förmanar jag nu er vid Guds barmhärtighet...* eller i brevet till Titus: *Guds nåd har uppenbarats... den fostrar oss... att leva gudfruktigt.*

Men den gamla människan är inte bättre hos en kristen än hos vilken oomvänd syndare som helst. Den gamla människan lyssnar inte till evangeliet. Det enda den gamla människan lyssnar till är lagen, men lagen kan inte förbättra henne - även om vissa yttre utbrott stävjas när rädslan tar överhand. Lagen som riktas till den gamle Adam innehåller krav, hotelser och fördömanden för att döda och bryta ned. Syftet är aldrig att skapa något nytt.

Att motiveras av evangeliet eller av lagens krav och hot

Av denna sammanfattning är det lätt att räkna ut vad som händer i en bekännelseetrogen kyrka när den gamla människan blandar sig i de kristna aktiviteterna. Evangeliet fördunklas med lagens krav och hotelser. Istället för att evangeliet predikas som ett underbart budskap för att skapa tro på Kristus i människors hjärtan och därmed ett nytt liv för Kristus, så börjar man *kräva* en rätt bekännelse av andra, eventuellt med hot om kyrkotukt eller fördömlse. Man börjar strida om ord som om de vore hämtade ur en lagbok istället för att förkunna verkligheten, Guds väldiga gärningar som uppenbaras i evangelium. Man kräver bifall till läran av intellektet istället för att predika tron i människors hjärtan. Man tror sig själv ha rätt i motsats till andra. Man kämpar för sitt samfund, en yttre synlig samling, istället för att av evangeliet bli medveten om den heliga kristna kyrkan som vi tillhör tillsammans med alla troende.

Det här kan kallas fariseism eller legalism. Men eftersom dessa begrepp är föremål för missförstånd och ingen vill kännas vid sådana etiketter, så hindrar de bara självprovningen. Vi säger så här istället: det finns hos oss en fördärvad natur, den gamle Adam som får impulser att handla av lagens röst, så som den ljuder för att stävja och avslöja synd, alltså med krav, hotelser och fördömanden. *Problemet uppstår bland oss när lagens krav och hotelser börjar motivera och forma vårt handlande.* Problemet finns där när lagens hot driver oss så att rädslan ligger till grund för vårt handlande.

Allt detta är främmande för en kristen och för det nya livet i Kristus. Det är evangeliet som inspirerar vårt handlande. Det nya liv som evangeliet skapar karaktäriseras av tro, hopp och kärlek. Den troende litar på Gud och väntar allt gott från honom. Han vill vandra den väg Gud visar i förlitande på att vår himmelske Far bara vill oss allt gott. Det är motsatsen till misstänksamhet. Hoppet är motsatsen till rädslan som försöker undvika en fara som hotar från Gud. Istället hoppas den

kristne på Gud och hans löften. Den eviga gemenskapen med Gud är målet för vårt hopp, något som vi längtar efter. Kärleken söker inte sitt och är därför motsatsen till själviskheten.

Kärleken formar sig efter Guds vilja, inte som en främmande vilja som är en tung börda, utan den kristne älskar det Gud vill. Men eftersom den gamla människan finns kvar hos oss fast vi blivit pånyttfödda, så kommer köttet att påverka vårt handlande när vi som kristna tror, hoppas och älskar. Vi kommer att snubbla, falla, resa oss och fortsätta. I takt med att den första kärleken svalnar får den gamle Adam övertaget och tvärtom. Kampen mellan anden och köttet är en daglig kamp där den gamle Adam ska dödas genom ånger och bot och omvändelse och en ny människa uppstå och leva rättfärdigt inför Gud. Men där kampen avtar, när vi förlorat den första kärleken, då börjar vi tro därför att vi måste, och bekänna den rätta tron därför att det är rätt att göra så – alltså kristna aktiviteter men motiverade av lagen.

Andens enhet

Genom evangelium i ord och sakrament uppväcker den helige Ande tron var och när det behagar Gud. De troende förhåller sig på samma sätt till lagen och evangeliet oavsett var de befinner sig. Evangeliet föder samma nya liv hos alla som tror på Jesus Kristus. Den helige Ande ger dem tron och skapar Andens enhet.

Andens enhet är något inre. Men på grund av alla möjliga yttre omständigheter och influenser uppstår skillnader hos enskilda människor hur Bibelns lära uppfattas med förståndet. Detta gör att de kristna återfinns i olika samfund. Även inom samfundet finns stora skillnader mellan hur olika individer uppfattar läran. För vad som uttrycks offentligt i skrift eller tal, i trosbekännelser, skrivelser och undervisningsmaterial är inte lika med vad som omfattas i enskilda hjärtan. Av den anledningen finns det inte någon enda i verklig mening enad kyrka eller församling. Det har heller aldrig funnits någon yttre samling kristna, alltså ett samfund eller en församling, som varit fullkomligt enad. Men det upphäver inte Andens enhet.

Andens enhet är inte en yttre enhet utan en inre som finns i människors hjärtan. Alla sant troende, som endast Herren känner, är inte bara eniga i tron på Jesus som sin Frälsare utan även i sin inställning till lag och evangelium. Vi kan också bli varse detta. Det är inte bara lutheraner som på ett korrekt sätt kan uttrycka tron på syndernas förlåtelse för

Kristi skull eller glädjen och tacksamheten för evangeliets budskap. Tron på syndernas förlåtelse för Kristi skull och glädjen över evangeliet och viljan att leva i tacksamhet finns hos alla kristna överallt där de finns. Deras attityd till Kristus och goda vilja kan vi bli varse så att vi kan anta att de är kristna.

Det är fullt möjligt att en person utan djupare kunskap om Bibeln eller sitt samfunds läroposition har en stark tro och lever det nya livet för Kristus. Det märks på oväntat insiktsfulla kommentarer om nåden och förlåtelsen för Kristi skull och osjälviska gärningar i enlighet med Guds vilja, en kärleksfull välvilja och generositet. Det går inte att ta miste om personens glädje och tacksamhet över evangeliet som kommer till uttryck i ord och gärningar på ett sätt som inget intellektuellt skarpsinne kan härma. Sådan är den första kärleken, den barnsliga tron, som man kan finna hos barn och olärda, enkla människor.

Betydelsen av bekännelsetrohet

Om man ser till det yttre, kyrkornas läroposition, så har den konfessionella lutherska kyrkan rätt lära och har genom historien varit bra på att avslöja alla avvikelser som uppstått, så att man måste säga att i den konfessionella lutherska kyrkan har läran blivit bevarad ren. Det säger jag inte för att vi ska berömma oss och tacka Gud för att vi inte är som andra utan för att ära evangeliet och Guds nåd som förkunnas i lutherska bekännelsekyrkor. Att vi ska sträva efter att behålla evangeliet rent är självklart, för om inte evangeliet förkunnas rent och klart kan ingen komma till tro.

Ändå är det inte vårt första mål att bevara evangeliet rent. Vårt första mål är att förkunna evangeliet så att människor får tron i hjärtat. Att evangeliet bevaras rent är ett sekundärt mål. Tänk på hur församlingen i Efesus beskrivs i Uppenbarelseboken. Det är när den gamle Adam infiltrerar vårt handlande som det sker en förskjutning från det primära till det sekundära. Där blir inte tron det viktigaste utan den rätta trosuppfattningen. Där sker en förskjutning från hjärta till hjärna, från hjärtats tro till den intellektuella uppfattningen av tros läran, från den andliga verkligheten till orden som beskriver den. Den rätta bekännelsen blir en fråga för intellektet och man börjar avkräva andra den uppfattning man själv har, i en slags självmedvetenhet om att man har rätt och andra har fel. Kom ihåg att den rätta trosuppfattningen är något man kan lära in med förståndet och redovisa i en examination, men därmed har man

inte nått fram till tron. Den gamle Adam kan hantera tros läran men gör det på sitt sätt genom att ställa krav på andra, hota och fördöma.

Kristen tillämpning av lag och evangelium när vi möter andra kristna

Predikan av evangeliet har som första mål tron på syndernas förlåtelse för Kristi skull. Det är vad predikan syftar till. Tron kommer av predikan. Men tron är en sak för hjärtat och därför ska orden rikta sig till hjärtat. Predikan är ett ärligt och uppriktigt vittnesbörd om Guds väldiga frälsningsgärningar som lockar till tro. Men vårt sekundära mål är att bevara evangeliet rent och därför ska vi vara beredda att förklara evangeliet om de som hör oss missförstått något. Men en sådan rättelse ska ske på ett sätt som är i harmoni med evangeliet. Det är evangeliet självt som skapar acceptans, inte bara av den första sanningen om syndernas förlåtelse, utan om allt som hör till Guds rådslut.

Ibland kan vi behöva förmana någon i vår strävan att bevara evangeliet rent. Om någon har en syndfull tendens till vantro kan han behöva tillrättavisas för att bevara läran ren. Men också det ska ske med utgångspunkt från evangeliet. Det är när troende blir påmind om Guds barmhärtighet som de blir uppmuntrade till det som är gott och rätt. All förmaning vill uppmuntra det nya livet i Kristus och riktar sig därför till anden, inte till köttet. Men den nya människan lyssnar till evangeliet. Lagens krav, hotelser och fördömanden ska inte riktas till den nya människan och är inte tillämpliga på den nya människan.

I vår strävan att bevara läran ren kan vi också behöva bestraffa och förkunna lagen med dess krav, hotelser och fördömanden för att konfrontera synden och köttet. Men då är lärosamtalet sedan länge slut och likaså förmaningen. Då talar vi inte längre till anden utan till köttet för att stävja synd och ge kännedom om synd och så bereda väg för evangeliet. Också det måste ske med kärlek så att personen förnimmer det. Det är en svår sak.

Det är lätt att se att den gamle Adam påverkat vårt handlande om vi börjar använda förolämpningar, nedvärderande uttryck eller orimliga krav. Det får personen att känna sig nedtryckt och förkastad. Och det ska inte vara vårt mål. Lagens förkunnelse som riktar sig till köttet för att stävja synd *hör inte till lärosamtalet*. När lärosamtalet innehåller klander för att ett ord inte används korrekt, eller krav att ta tillbaka, kanske

under hotelser, använder man själv en metod som är påverkad av den gamle Adam som till sin natur är misstänksam och motiveras av lagen som kräver, hotar och fördömer. Om man dessutom börjar använda hånfulla, förolämpande ord så avslöjar metoden direkt sitt ursprung.

När vi som kristna människor för lärosamtal ska vi utgå från att personen antagligen menar rätt men kanske inte uttrycker sig på ett korrekt sätt, eller bara uttrycker sig på ett annat sätt än vi brukar, så att jag med min begränsade förståelse bara inte förstått vad han menar. Klander, krav och nedsättande ord är kontraproduktiva och åstadkommer bara en sak med säkerhet: det är att den andre inte vill samarbeta eller acceptera den lära vi vill försvara. Det är helt enkelt en felaktig metod då vi börjar märka ord och agera utifrån lagen med dess krav och hotelser som bara gör människor obstinata. I stället bör vi förkunna evangelium som gör människor redo att acceptera allt Bibeln lär därför att evangeliet motiverar dem.

Evangeliet föder ett ekumeniskt sinne som strävar efter enhet i tron. Det rena evangeliet och ekumenik hör samman. Vi har en lära om den heliga allmänliga kyrkan. ”Vi tror på en helig allmänlig kyrka.” Det betyder mer för oss än ett uttryck i trosbekännelsen. Det är en gåva från Gud. Om det är sant att den helige Ande kallar, upplyser och helgar hela den kristna kyrkan på jorden och bevarar henne i Jesus Kristus i den enda rätta tron, så ska vi inte bli förvånade om den enes tro dras till den andres tro. Anden skapar trons enhet och det är också Andens verk att han för de kristna samman. Vi ska öva vår medvetenhet om den heliga allmänliga kyrkans existens så att vi förstår att vi har kristna bröder och systrar överallt där evangeliet predikas.

Kom ihåg att det är först och främst denna kyrka vi tjänar, inte ett yttre kyrkosamfund. Vi predikar evangeliet och vittnar om Jesus för att människor ska komma till tro på syndernas förlåtelse för Kristi skull. Det är det primära. Det är ett sekundärt mål att de ska bli medlemmar i en bekännelsetrogen kyrka. Vi ska tillhöra en bekännelsetrogen kyrkogemenskap, men att börja tala om vår kyrkogemenskap som ”den sanna synliga kyrkan” kan vara en yttring av partisinne, och självbelåtet skryt över sin egen renlärighet.

Det finns bara en sann osynlig kyrka som är en gemenskap mellan alla som tror på Jesus som sin Frälsare. Hos dessa väcker Anden ett ekumeniskt sinne och en ekumenisk strävan så att den enes tro dras till den andres. Anden för de troende samman.

Glädjen när vi möter andra kristna

När vi övar vår medvetenhet om den sanna osynliga kyrkan gör det oss beredda att glädjas vid mötet med andra som också tror på Jesus som sin Frälsare, oavsett i vilket sammanhang vi möter dem. Vi kan inte göra annat än att erkänna dem som tror på Jesus som Guds barn, som vi själva också är. Därmed erkänner vi också vår gemensamma Frälsare. Och om tillfälle ges ska vi i Guds ords sanning stärka vår trosgemenskap och gemensamma delaktighet i frälsningen.

Vad som framför allt intresserar oss när vi möter någon som tror på Herren Jesus är just att han tror på Jesus, genom tron är ett Guds barn och genom tron tillhör Kristi kropp och är medlem i Guds familj. Det ska vi uttrycka genom att ta fasta på det som förenar oss i tron och börja med att befästa det. Vi ska inte ta fram det som skiljer oss genom att finna fel hos andra och kritisera. Vi stärker tron på sanningen när vi först tar fasta på evangeliet om syndernas förlåtelse för Kristi skull som vi har gemensamt. Där den tron finns följer med lätthet acceptans av allt vad Jesus lär. Men då ska vi tala till den nya människan som hämtar motivation från evangeliet så som vi tecknat bilden av en kristen människa tidigare i detta föredrag.

Gamle Adams intellekt är emot biblisk ekumenik

Intellektet saknar det hjärtat har. Intellektet är inte ekumeniskt. Jag talar nu om hur den gamle Adam påverkar en konfessionell kyrka. Intellektet kan i ett annat kyrkligt sammanhang agera på rakt motsatt sätt och ge bifall till en falsk ekumenik genom att man med förnuftet kommer överens om att man inte behöver vara överens. Det är också en yttre intellektuell överenskommelse. Men så sker inte i en konfessionell luthersk kyrka när den gamle Adam ger sitt bidrag av misstänksamhet förstärkt av lagens krav, hotelser och fördömande. Då visar sig bristen på ekumenisk strävan i en överlägsenhet som märker fel, kritiserar ord och avkräver andra den rätta bekännelsen i varje stycke. Ni känner igen den gamle Adams karaktärsdrag när han påverkar vårt handlande. Den rätta bekännelsen är då kvar i intellektet men hjärtats tro, hopp och kärlek som hämtar inspiration av evangeliet har ersatts av den gamla människan som bara kan lyssna till lagens krav, hotelser och fördömanden och agera därefter. Då verkar vi inte längre för tron och för den heliga kristna kyrkan, utan möjligtvis för att värna en yttre kyrkoorganisations intressen. Den gamle Adams självskhet blir då tydlig. Man arbetar då

med en mekanisk tankeprocess, med grammatik och ordbok, och kräver rättelse, istället för att vinna någon över till tron på Kristus och allt hans ord med evangeliets underbara sanningar som passar hjärtat och motiverar den nya människan men som inte helt kan fattas med förnuftet, hur skarpt det än är.

Tron på syndernas förlåtelse för Kristi skull är huvudsaken. Denna tro är skapad av den helige Ande genom evangeliet om syndernas förlåtelse för Kristi skull. Intelletet är bara ett instrument för att vi ska ta till oss vad tron omfattar. Men tron skapas av predikan som talar till hjärtat och lockar till tro. När tron väckts i en människas hjärta är hon redo att med samma tro börja omfatta allt som Jesus lärt oss. Vi ska lära människor allt som Jesus har befallt oss genom att börja stärka tron med evangeliet och motivera den nya människan med evangeliet. Det finns ingen annan framgångsrik metod för att skapa enhet i tron.

TV-inspelningar om Bibeln och Kristus

Hur nära Bibeln och Kristus hör samman framgår av fyra föredrag som Seth Erlandsson hållit i Köping den 23 okt. 2010. Dessa föredrag finns nu tillgängliga på två DVD-skivor, den ena om Bibeln, den andra om Jesus. De kan beställas från *XP Media*, 08-7412601.

Om Bibeln

1. Hur har Bibeln kommit till?
2. Hur ska Bibeln översättas?

Ca-pris 169:- Best.nr 1053

Om Jesus

1. Den Kristus som Skriften och ögonvittnen i NT berättar om
2. Bibelns eller Gardells Jesus?

Ca-pris 169:- Best.nr 1054

Frågor och svar

Är inte tron ett krav?

Fråga: Jag har ofta hört att frälsningen inte beror på någon gärning från vår sida. Men vi måste ju tro? Hur går detta ihop?

Svar: Paulus talar om ”trons regel” och skriver: ”Vi hävdar att människan förklaras rättfärdig genom tro utan laggärningar” (Rom. 3:28). Paulus berättar inte hur vi ska frälsa oss själva. Han säger oss hur vi ska ta emot den frälsning som Jesus har vunnit för alla människor. Ibland kan några bilder hjälpa oss att förstå andliga sanningar, så även denna. Om någon skickar en julklapp till mig, skulle jag inte ha glädje av den förrän jag har den i handen. Jesus har redan betalat för vår frälsning, men vi kan inte glädja oss över denna stora gåva förrän vi tar emot den i våra hjärtan. Ett sådant mottagande kallas tro.

Här en annan bild: När någon skriver till dig kan du säga: ”Jag fick ditt brev.” Du gjorde ingenting för att få det och din brevlåda gjorde ingenting. Brevet läggs helt enkelt i din brevlåda och nu har du fått det. Gud har ett budskap som han vill ge dig. Det är budskapet om att dina synder är förlättna och att du har evigt liv genom Jesus. Han lägger detta budskap i det ”brev” som är hans Ord och dopets och nattvardens sakrament. Han förmedlar detta budskap till dig genom trons brevlåda.

Ytterligare en bild: Om en vän sänder till dig en check på 10 miljoner skulle du inte skryta med att du fått 10 miljoner därför att du har en så stor och stark brevlåda. Du skulle säga till folk: ”Vilken fantastisk vän jag har!” Vi skryter inte med att Gud har gett oss frälsningen därför att vi har en så stor och stark tro. Vi gläder oss över att vi har en så fantastisk och kärleksfull Gud.

Vi behöver inte förtjäna frälsningen. Jesus har redan förtjänat den för oss. Budskapet från Gud är inte: ”Om du är en troende, då ska dina synder förlätas.” Budskapet är: ”Gud har förlåtit dig alla dina synder. Tro det, för det är sant. Gläd dig!”

(Bilderna har jag hämtat från andaktshäftet ”Meditations”, nr 4 2010, 6 nov.)

SE

Utblick över samtiden

Kyrkor som lämnar den bibliska tron självdör

Christer Ireborg, pastor i Niagara Centre, Kanada skrev en tänkvärd artikel i *Världen idag*, 27/12-10. Han inleder med att tala om den smärta han känner med tanke på det långt gångna avfallet inom t.ex. Svenska kyrkan. Han säger: "Liberal teologi har frätt på den evangeliska kroppen i tvåhundra år. Vad som förbluffar i ett historiskt perspektiv är vår inlärda tolerans. Idag är det till och med få som verkar bry sig... Frågan är: Vad händer med oss som fortfarande tror? Att kyrkor som lämnar biblisk tro självdör är ett gammalt faktum. På en brittisk konferens för två årtionden sedan meddelades att ett evangeliskt samfund stängt 600 kyrkor i England. Den svenska situationen har sina paralleller. Det samma gäller den världsdelen där jag sedan länge bor. Den fråga som borde ställas är vem som kan kalla sig kristen. Det kan tyckas radikalt, men är det inte längre..."

Det råder ingen tvekan om att artikelförfattaren är djupt bekymrad över den rådande situationen. Det är framför allt den likgiltighet som präglar dem som fortfarande kallar sig kristna som bekymrar honom allra mest. Ett bekymmer som verkligen är befogat. Att likgiltighet för vad som är kristen tro breder ut sig i takt med den liberala teologins inmarsch är helt naturligt. Är inte ens grunddokumenten, de heliga Skrifterna, trovärdiga *a priori* utan måste granskas och godkännas enligt förnuftets regler, kan inte heller kyrkan ha någon trovärdighet.

För att kunna svara på frågan om vem som är en kristen måste man gå till Bibeln. Det är bara genom studiet i Skrifterna som tron kan skapas och upprätthållas. Det var ju enligt överskriften den bibliska tron det gällde, där har pastor Ireborg rätt. Och den som lämnar den bibliska tron är redan andligt död. I det bibliska språkbruket kallas det otro och är ett tecken om något på andlig död. Om Israel heter det i t. ex. Hebr. 3:19, att de för otrons skull gick miste om det utlovade landet.

Ireborg frågade vad som händer med oss som fortfarande tror. Det finns bara ett svar: "*Om ni förblir i mitt ord, är ni verkligen mina lär-*

jungar, och ni skall förstå sanningen, och sanningen skall göra er fria... Den som är av Gud lyssnar till Guds ord. Men ni lyssnar inte, därför att ni inte är av Gud” (Joh. 8:31-32, 47).

Öppet brev om Missionsprovinsens prokaticism

På nyårsdagen publicerades ett öppet brev på vialutherforums hemsida, skrivet av prästerna i den lutherska församlingen i Stockholmsområdet, Ingemar Andersson och Lars Borgström. Brevet föranleddes av att biskopen i Missionsprovinsen, Göran Beijer, medverkade vid en gudstjänst tillsammans med den katolske biskopen Anders Arborelius. Vid denna gudstjänst lade man ner en grundsten till Enhetens kyrka intill Östanbäcks kloster. Vi citerar ur brevet:

Så sent som under jubelåret 2008-2009 utfärdade Arborelius i enlighet med påvens direktiv ett dekret om avlat, d.v.s. befrielse från straff för synder som redan är förlättna. Avlaten erbjöds dem som gjorde vallfärd till den påvliga basilikan S:t Paulus i Rom och där bad efter påvens anvisningar.

Östanbäcks kloster leds av fader Caesarius Cavallin, initiativtagare till och hedersordförande i Förbundet för kristen enhet, som enligt Andra Vatikanconciliets uppmaning till enhet strävar efter en återförening med den romersk-katolska kyrkan och alla kristnas underkastelse under påven. Förra sommaren medverkade han vid en av Missionsprovinsens prästvigningar.

Påvens kyrka utpekas i våra lutherska bekännelseskriterier som antikrists kyrka (SKB, s. 228-229, 257,321,347, och 665). Detta med rätta, bl.a. eftersom till denna kyrkas många och grova villfarelser hör att den fördömer dem som lär att en människa blir rättfärdig genom den blotta förtröstan på Kristus och Hans verk (Tridentkonciliet, Dekret om rättfärdiggörelsen, canon 9).

Brevet fortsätter med citat ur den Katolska katekesen som visar på en rad grova villfarelser i den romersk katolska kyrkan. De avslutar sitt brev med att uttrycka sin förfäran över ”hur Missionsprovinsen som säger sig stå för biblisk-luthersk tro, kan välsigna sådana initiativ som Enhetens kyrka”.

Det är mycket allvarlig kritik som riktas mot biskopens deltagande i den ceremoni som avslutas med nedläggningen av en grundsten. Ett högst symboliskt inslag i den ekumeniska tanken på en enhetlig kyrka.

En handling som strider mot den bekännelse som Missionsprovinsen säger sig vilja stå för. Enhetens kyrka är ingenting annat än ett bevis på sanningen i vad Bibeln förutsäger om den yttersta tidens avfall. Handlingen visar hur man genom att säga en sak och göra en annan genomsyrar hela projektet som går under namnet Missionsprovinsen.

En annan av Missionsprovinsens biskopar, Roland Gustavsson, kommer i försvarsposition och känner sig ”offentligt uthängd”. Han går i svaromål den 9 januari och hade hellre sett att man istället för att skriva ett offentligt brev talat med varandra i enlighet med Matt.18. Han lovar att komma med ett mer utförligt svar i sinom tid. Han ska också ha ett samtal med biskop Beijer om saken. Vad det ska leda fram till får man avvakta. Men Andersson och Borgström behöver inte känna sig som baktalare, de har offentligt i en dagstidning läst om den olyckliga medverkan av Missionsprovinsens biskop och reagerar över det. Brevet är helt i enlighet med deras skyldighet att varna människor för den smygande katolisering det är fråga om. Råkar nu biskop Roland Gustavsson känna sig uthängd är det hans bekymmer. Deras skyldighet är att varna människor. Den varningen är så allvarlig att det får bli till priset av en ”uthängd” biskop.

När sedan biskop Göran Beijer försvarar sin närvaro vid ceremonin såsom ett privat initiativ gör han saken ännu värre. Han uppträder som privatperson, säger han, men det hindrar inte att han uppträder i full biskopsornat! Vems biskop är han då? För vilka är han då biskop? Med sitt försök till försvar visar han i praktiken sin ämbetssyn. Är han inte biskop i första hand för Missionsprovinsens folk och genom deras kallelse? En fråga för biskop Roland att ta upp vid samtalet med honom: är det den apostoliska successionen som avses? Har man fått denna vidskepliga ämbetssyn med sig in i Missionsprovinsen genom att man hyllat mångfalden i lärouppfattning? En uttalad strävan redan från början var att täcka in olika strömningar inom Svenska kyrkan alltifrån laestadianer, rosenianer och schartauaner till högkyrkliga och lågkyrkliga, rörelser som var och en har haft för avsikt att inom Svenska kyrkan påverka i just sin riktning.

Biskop Roland Gustavsson ansåg sig uthängd av det öppna brevet. Sanningen är nog istället att han är rejält kringskuren och klämd av sin egen organisation. Det är betydligt allvarligare i längden. Anderssons och Borgströms förfäran är välmotiverad. Med tanke på att man också inom Missionsprovinsen talar om Svenska kyrkan som ”en gren i Kristi

Kyrka” är inget annat att vänta än det som nu spelas upp inför hela världen. Man har ingen nytta av att säga sig stå på fast grund om grunden ligger under ett metertjockt ”lerlager” av bibelkritik, ekumenism och vidskeplig tradition. Ett sådant hus har ingen egentlig grund.

Bot mot andlig ohälsa

Religionspsykologen Cecilia Melder lägger fram en avhandling om existentiell folkhälsovård vid Uppsala Universitet, enligt *Världen Idag* 23/01/11. Hon säger: ”Många saknar idag köl i livet. Det är här som den existentiella hälsodimensionen kommer in.” Hon har förstått att situationen är ytterst allvarlig. Hon har ställt diagnosen. Och vad blir det nu för behandling? Hennes folkhälsomedicin sammanfattas i att hon vill att samhället ska ge en existentiell grund åt människor och den ska inte vara religiöst bunden.

Mats Selander, lärare vid Credoakademin, kommenterar detta och menar att kyrkan borde vara den självklara institutionen för bot mot den existentiella ohälsan. Han tror att om de kristna ”vågade visa sina sprickor”, skulle det göra kyrkan mer relevant för samtiden. Han säger: ”Kristenheten har en lång väg kvar att gå och om kyrkan vill ha en folkväckelse måste man beröra människors verkliga problem – men för att det ska ske behöver kyrkans egna medlemmar våga vara öppna med sina egna svårigheter.”

Det får anses vara en helt ny infallsvinkel. Det blir nog svårt att i kyrkans historia hitta någon motsvarighet till den väckelsevågen. Det verkliga problemet verkar vara att människor inte kommer till kyrkorna längre, eftersom artikeln återger en statistik över sjunkande besökssiffror. Om det är problemet, kan nog Selanders ”medicin” vara till hjälp. Det kan säkert skapa lite nyfikenhet som lockar människor till kyrkan där alla berättar om sina ”sprickor”. Kan den kyrkan vara den självklara institutionen för diagnos och åtgärd mot det andliga folkhälsoproblemet?

Den sjuke måste komma till en kompetent läkare för att få hjälp mot sin sjukdom. Med hjälp av undersökning och provtagning fastställer läkaren sjukdomens art och behandlingsmetod.

Kyrkan ska vid mötet med den andligt skadade människan ha kompetens att ställa diagnos och åtgärdsprogram oavsett hur smärtsam diagnosen är. Andra människors problem är ingen medicin som hjälper den sjuke.

Tänk om problemet är djupare än minskad besöksfrekvens? Sanningen är att det "verkliga problemet" – det som Selander ville att kyrkan skulle beröra – vågar man inte tala om. Problemet är gemensamt för alla människor och kallas synd i Bibeln. Synd mot Gud är hela släktets verkliga folkhälsoproblem. Det hjälper inte att visa sprickor. Det enda som hjälper är bebyggelsen av synd. Syndabekännelsen, där den finns kvar, visar att det inte endast är fråga om en sprickbildning. Den visar en överstyglig spricka, ja, en avgrund mellan Gud och människan. En sådan syndabekännelse är inte ett skådespel utan en bebyggelse inför honom vars bud man överträtt. På denna bebyggelse av synd måste följa en villkorlös tillsägelse om syndernas förlåtelse. Där kyrkan är i funktion blir inte kyrkobesöket annat än ett "läkarbesök" med den verkliga medicinen mot den andliga sjukdomen. Vågar man hoppas att religionspsykologens avhandling ger det svaret? "*Din skada är ju stor som ett hav, vem kan hela dig?*" (Klagovisorna 2:13). En fråga för oss alla!

AS

"Sextusenårig vinpress upphittad"

I VLT 20/1 2011 återfinns ovanstående rubrik och därunder står:

Arkeologer har hittat världens äldsta vinpress i en grotta i vad som nu är södra Armenien. Då, för 6000 år sedan, framställdes rött vin invid en gravplats, troligast genom den anrika tekniken att trampa druvor.

Denna uppgift är i harmoni med Bibelns uppgift om Noa. Där står: "*Noa som var åkerbrukare var den förste som anlade en vingård*" (1 Mos. 9:20). Detta skedde efter syndafloeden och enligt biblisk kronologi för nästan 6000 år sedan. Dessutom bodde Noa i Armenien. Arken hade strandat på Armeniens bergshöjder (Ararat = Armenien och ordet "berg" står i pluralis, 1 Mos. 8:4).

Förlorade Gud sin allvetenhet och allmakt?

I den tidiga s.k. andakten i P1 den 20/1 tog andaktshållerskan upp Herrens ord till mannen efter syndafallet: "*Var är du?*" (1 Mos. 3:9). Hon nämnde att judiska kabbalister funderat mycket över denna fråga och kommit fram till följande: Gud hade nu förlorat sin allmakt och allvetenhet. Han behöver nu vår hjälp.

Tänk så galet det blir när det mänskliga förnuftet inte underordnar sig Guds ord och inte låter Skrift tolka Skrift. Gud är evigt densamme.

"Jag, HERREN, har inte förändrat mig" (Mal. 3:6). "Allt det goda vi får och varje fullkomlig gåva är från ovan och kommer ner från Ljusens Fader, *hos vilken ingen förändring sker* och ingen växling mellan ljus och mörker" (Jak. 1:17).

Samma Gud?

Ekumeniska gudstjänster utan att man förkunnar samma tro, lära och be-kännelse om Gud och frälsningen är numera mycket vanligt, trots Bibelns klara ord (1 Kor. 1:10; Rom. 15:5-6; Ef. 4:3-6). Nu förespråkar biskopar och präster allt oftare gemensamma gudstjänster med muslimer.

Men ber kristna och muslimer till samma Gud? Klippdomen i Jerusalem uppfördes av Abd al-Malik 687-691 på platsen där det heliga templet tidigare stått. Klippdomen är världens äldsta existerande muslimska byggnad, byggd som en utmaning mot de kristnas Gravkyrka. Klippdomen har en kupol lik Gravkyrkans. Runt insidan av den löper denna mosaiktext på arabiska: *"Tro på Gud och hans sändebud. Tala inte om Treenigheten. Allah är den ende Guden och kan inte ha en son."* Detta är i harmoni med Koranen. Där står bl.a.: "Gud har sagt: 'Dyrka inte två gudomligheter.' Han är *En* Gud. Mig skall ni frukta och ingen annan" (Sura 16, vers 51). "De som säger: 'Gud är Kristus, Marias son' förnekar sanningen" (Sura 5, vers 72).

Teol.dr Kajsa Ahlstrand, professor i missionsvetenskap vid Uppsala universitet, arbetar på uppdrag av Svenska kyrkans kyrkomöte med ett dokument om religionsmöten. Enligt en intervju i Kyrkans Tidning 48/2010 menar hon

"att vi har lämnat ett strängt inklusivt tänkande där vi hävdar att dop och kristen tro är nödvändigt för människans frälsning. I stället har vi rört oss mot tanken att Gud finns i flera sammanhang. Och kanske vi till och med är beredda att tänka att alla religioner – bortom vars och ens språkbruk – har samma mål."

Bo Wettéus, pastor i Evangeliska frikyrkan, frågar med rätta: "Hur länge ska detta svek mot Jesus och evangeliet få fortgå innan präster, kyrkoledning, anställda och kvinnor och män i kyrkan säger stopp?" (Världen idag 14/12). Svaret är dessvärre: Tills Jesus kommer åter. När obiblisk lära fått så stor utbredning och makt inom en organisation som fallet är med Svenska kyrkan, finns ingen återvändo. Endast en kvarleva av enskilda kan med Guds hjälp räddas ut ur denna babyloniska fångenskap.

Litteratur

BIBELN OCH ARKEOLOGERNA

Hans Furuhausen

Natur & Kultur, Stockholm 2010. 296 sid.

Hans Furuhausen har verkligen hunnit med mycket under sina hittills 80 år. Som underhållande folkbildare och skämtsamt berättare i radio och tv är han nog mest känd som "Hatte" Furuhausen. Efter studentexamen vid Högra Allmänna Läroverket i Norrköping (också min frus och mitt läroverk) begav han sig till Uppsala för att studera klassisk fornkunskap. Redan första kvällen på Östgöta nation stötte han på en lång, rödhårig Linköpingskille vid namn Tage Danielsson. Ett gemensamt spexarsinne förde studenterna Hatte och Tage samman redan första studiedagen på kursen i klassisk fornkunskap. Jämsides med allt spexande kunde Furuhausen 1960 lägga fram en licentiatavhandling (*Roms kungasagor i den romerska konsten*).

Det hör inte till vanligheterna att studentspexare som en gång fått smak på underhållningsbranschen och gjort karriär inom densamma återvänder till den akademiska världen. Men det har licentiaten och antikhistorikern Furuhausen gjort med besked. Han har utnämnts till filosofie hedersdoktor och 2009 fick han professors namn. Bland hans större böcker kan nämnas *Rom – marmor och människor. En krönika om den Eviga Staden under 2000 år* (2000) och *Pompeji – bakom ruinerna* (2004). Efter flera års arbete har han nu blivit klar med boken *Bibeln och arkeologerna*. "Det har tagit mig fem år att skriva den här boken, och det har varit svårt", skriver han i förordet.

När det gäller Bibeln ställer sig Furuhausen skeptisk till den som historisk källa. Den bibelsyn han företräder är i stor utsträckning ett eko av Julius Wellhausens syn från 1870-talet, nämligen att bibeltexterna förmedlar en ohistorisk konstruktion av Israels historia, påhittad av prästerna i Jerusalem långt efter händelserna i fråga (mera om detta

nedan). Därför är det olyckligt, menar Furuhausen, att många arkeologer använder Bibeln som historisk källa i samband med utgrävningar i Främre Orienten.

Det är en vanlig utgångspunkt för många forskare ”att evangelierna var översatta till grekiska från muntliga berättelser på arameiska, det språk som allmänt talades av den judiska befolkningen i Palestina” (s. 232). Men Furuhausen lyfter förtjänstfullt fram följande som många förbisett, nämligen att ”många judar i det antika Palestina förstod grekiska, särskilt i städerna, och vi hör aldrig talas om tolkar” (s. 13). ”I denna judisk-grekiska stadsmiljö var det naturligt att skrifterna i Nya testamentet *redan från början skrevs på grekiska* (min kursiv) för att därigenom kunna nå så stor publik som möjligt” (s. 14).

Arkeologerna

Furuhagens tankar om Bibeln sammanflätas av ganska utförliga redogörelser för hur en rad arkeologer, alltifrån pionjärerna på 1800-talet till de nutida, förhåller sig till Bibeln. Det bör observeras att det i bokens titel står ”arkeologerna” och inte arkeologi. Furuhausen fokuserar nämligen på personerna: deras uppväxtmiljö och utveckling, ideologiska och politiska hemvist. Han vill inte minst belysa hur tro och bibelsyn spelat in i valet av utgrävningsplatser och tolkningen av fynden. Läsaren får en intressant exposé över arkeologins pionjärer alltifrån Napoleons ankomst till Egypten 1798 och de utgrävningar det ledde till och vidare fram till vår tid.

En av giganterna inom israelisk arkeologi under 60- och 70-talet var *Yigael Yadin* (1917-1984). Han var inte bara arkeolog utan också politiker och militär, en tid (1949-1952) t.o.m. överbefälhavare för Israels militär och åren 1977-1981 vice premiärminister. Inom parentes kan nämnas att jag haft förmånen att samtala med Yadin om arkeologiska problem, nämligen identifieringen av städerna Betel och Ai. Vi var helt överens om att den nuvarande lokaliseringen av dessa städer är felaktig. Et-Tell kan inte vara platsen för Ai. (Yadin var inte främmande för att komma till Biblicum och ge några arkeologiska föreläsningar.)

Furuhausen berör på ett intressant sätt stridigheterna mellan ”maximalister” och ”minimalister”. Maximalisterna är konservativa i sin bibelsyn och tar Bibeln på allvar som historisk källa. Minimalisterna däremot vill begränsa Bibelns trovärdighet till ett minimum. De hävdar att Bibeln inte kan användas som historisk källa. Furuhausen lägger sig

nära minimalisternas position och ger stort utrymme åt dem som bl.a. förnekar Davids och Salomos historiska existens.

Yngst i skaran av minimalister och kanske mest radikal är *Bart Ehrman*. Han ”föddes in i en fundamentalistiskt kristen miljö” men kom att bli en tvivlare i samband med sina universitetsstudier. Numera anser han ”att Jesus förvisso korsfästes och dog, men att han aldrig uppstod från de döda”. Den betydligt äldre arkeologen *James Strange* växte upp i en baptistförsamling i östra Texas. Han ”tror på Jesu uppståndelse, men uppståndelsen ska inte förstås bokstavligen utan betraktas som en metafor” (s. 135).

Den välkände experten på Dödahavsrurollarna *Lawrence Schiffman* räknas som ortodox jude. Han betonar att man inom judendomen aldrig tagit Bibelns texter bokstavligen. ”Som jude kan han inte acceptera Jesu anspråk på att vara Messias, han kan inte hellert acceptera tron på Jesu uppståndelse, men anser att korsfästelsen troligen har ägt rum” (s. 136).

William Dever, en efterföljare till de framstående arkeologerna Albright och Yadin, växte upp som en konservativ kristen men gifte sig med en judinna och konverterade till judendomen. Som judisk arkeolog tog han från början ställning mot minimalisterna, men nu har han blivit ”en minimalist som tvivlar på både Abraham, Jakob, Moses och Messias. Efter sin sons död har Dever blivit en cynisk agnostiker som numera upplever religionen som ett hinder när han fortsätter att söka efter vad som egentligen hände i forntidens Palestina” (s. 136).

När det gäller arkeologiska resultat finns det flera märkliga påståenden i Furuhagens bok. Bl.a. hävdas att ”historien om patriarkerna tilldrar sig i en miljö som vi återfinner först tusen år senare i Palestina”. Detta är inte så konstigt, menar han, då patriarkberättelserna i själva verket inte är historia utan ”myt och saga” (s. 65). De fynd som gjorts vid utgrävningar i främst Ebla, Mari och Nuzi vittnar tvärtom om att namn och seder i patriarkberättelserna inte är anakronistiska utan passar väl in i patriarktiden kring 2000 f.Kr.

Till viktiga arkeologiska fynd brukar man räkna *Amarnabreven*, en samling lertavlor innehållande 382 brev som kan dateras till mitten av 1300-talet f.Kr. Dessa lertavlor återfanns i Amarna i Egypten 1887. I flera av breven klagas över överfall och plundringar från en folkgrupp som kallas *hapiru*. Dessa hapiru kan inte syfta på hebreerna, skriver Furuhagen, eftersom deras uttåg ur Egypten och erövring av Kanaan ska

ha ägt rum först på 1200-talet f.Kr. Men enligt Bibelns uppgifter ägde uttåget ur Egypten rum på 1400-talet f.Kr. och invandringen i Kanaan ca 1406 f.Kr. Då kan hapiru åsyfta hebreerna och deras många krig mot kanaaneerna därefter.

Ett annat viktigt fynd är farao *Merenptahs stele*. Inskriften på stelen innehåller namnet Israel och visar att Israel var en etablerad nation i Kanaans land när denna stele kom till, dvs. i slutet av 1200-talet f.Kr. Det talar för att Israels invandring i Kanaan inte kan ha skett först på 1200-talet. Enligt Domarboken hade Israel varit i besittning av landet både öster och väster om Döda havet och Jordan i 300 år, när Jefta var domare (1096-1090 f.Kr.). Furuhausen skriver: Merenptah-stelen ”visar att israeliterna i slutet av 1200-talet f.Kr. inte utgjorde något allvarligt hot mot det egyptiska imperiet i Palestina” (s. 85). Men han tror inte att det Israel som Bibeln berättar om är ättlingarna till Jakob som efter en lång tid i Egypten räddats därifrån. Han menar att detta är ett sent prästerligt påhitt. ”Israeliterna var helt enkelt kanaaiter som i en svår tid hade flytt upp i de centrala bergsbygderna där de formerade sig i en ny gemenskap som kallade sig Israel... Det är därför förvånande att både bibelforskare och arkeologer så länge utgått från att Josuas bok är en acceptabel källa till historien om israeliternas bosättning i landet Kanaan” (s. 89).

Som argument för att Josua aldrig lett någon invandring i Kanaan anför Furuhausen utgrävningarna i *Jeriko* som visar att ”vid slutet av 1200-talet f.Kr. var Jeriko sedan länge en övergiven och obebodd stad – då fanns det inga murar att raseras med trumpetstöt, och ingen stad att erövra av Josua” (s. 73). Men enligt Bibeln skedde Josuas erövring ca 1406 f.Kr. Dateringen av uttåget ur Egypten till 1200-talet f.Kr. kommer inte bara i konflikt med Bibeln utan också med arkeologiska fakta.

Vid utgrävningar i *Tell-Dan* i norra Israel har man gjort fynd som innehåller inskriften ”kungen av Davids hus” om en av Judarikets kungar på 800-talet f.Kr. Det borde föranleda dem som förnekar att David och hans kungarike har existerat att ompröva sin superkritiska hållning. Men icke. Dessa minimalister misstänker att inskriften från Tell Dan är ett falsifikat.

I *Biblicum* nr 1/2010 (sid. 24ff.) berättas om de pågående utgrävningarna i *Khirbet Qeiyafa*. Man har bl.a. i denna ruinstad grävt fram en kraftig stadsmur, en femradig inskription och två stadsportar, den ena den massivaste port som någonsin påträffats i en biblisk stad till

dags dato. Khirbet Qeiyafa är den enda plats i Juda och Israel som har två stadsportar. På hebreiska heter två portar *shaarájim* och det fanns en stad enligt Bibeln just på denna plats vid Terebintdalen som hetta Shaarájim (Tvåportsstaden). Den nämns på tre ställen i Gamla testamentet. När David hade dödat Goliat i Terebintdalen mellan Soko och Azeka flydde filisteerna ”på vägen till Shaarájim och ända till Gat och Ekron” (1 Sam. 17:52). Enligt Bibeln är det som Furuhausen kallar för ”en saga” och ”en propagandamyt” väl förankrat i historien. Furuhausen redogör mycket summariskt för vad detta arkeologiska fynd innebär utan att rubbas i sin bibelkritik. Att utgrävningarna i Khirbet Qeiyafa stöder Bibelns uppgifter om ett väl befäst rike under David och Salomo förtiger han. Det är ju inte så intressant om man redan har bestämt sig för att David och Salomo och deras rike hör till mytens värld.

Man skulle önska att Furuhausen och alla som är intresserade av hur arkeologiska fynd förhåller sig till Bibelns uppgifter tar del av den nyligen utkomna boken *Digging for Insights* av prof. John Brug. Den omnämns på annan plats i detta nummer under rubriken ”Att upptäcka Bibeln”.

Bibeln

”Det har varit svårt” att skriva denna bok, skriver Furuhausen. Det är förståeligt. Svårigheten med Bibeln, om man arbetar med ett naturalistiskt eller ateistiskt vetenskapsbegrepp, är att Bibelns huvudperson måste uttraderas. Han måste på förhand uteslutas som en avgörande faktor i Israels historia, en levande och agerande Gud, den ende sanne Guden. Det kan inte vara lätt för Furuhausen som inte själv är bibelteolog att rätt bedöma den bibelkritik han tagit del av. Av boken ”Bibeln och arkeologerna” framgår det att det är upplysningstidens rationalistiska bibelkritik, sammanfattad och utvecklad av Julius Wellhausen på 1870-talet, som ganska okritiskt övertagits av Furuhausen.

Den Gud, som enligt Bibeln bl.a. uppenbarat sig för Abraham och Mose och talat genom Gamla testamentets profeter, har inte bara skapat världen utan också gripit in i Israels historia på ett påtagligt sätt inför många ögonvittnen. Denne Gud har inte skapats av människor utan det är precis tvärtom. För en rationalist kan detta inte vara historiskt sant, även om vittnesmålen är överväldigande. Det som Mose och israeliterna var med om under en 40-årig ökenvandring och det som Jesus sa och gjorde skedde öppet *inför många ögon*. ”Ni har sett allt vad HERREN har gjort inför era ögon i Egyptens land med farao och alla hans tjänare

och hela hans land, de stora prövningar som du *med egna ögon har sett, de stora tecknen och undren*” (5 Mos. 29:2-3). Varken israeliterna på Mose tid eller fariseerna på Jesu tid kunde förneka vad så många såg och hörde. Men för en rationalist eller naturalist måste det ändå vara fråga om uppdiktade myter eller gudasagor, eftersom detta strider mot en rationell förståelse av vad som ägt rum och kan äga rum i människornas värld.

Bibeltexternas vittnesbörd om den ende sanne Guden ses som en gudasaga bland många andra: ”Berättelser om gudars ingripande i människornas värld är sagor som med ett grekiskt låneord kallas myter (*mythos*). I forntiden kunde myter användas för att tyda fenomen i människornas tillvaro som man inte kunde förklara på rationell väg” (s. 15). Eftersom Gud och hans ingripande i historien spelar en avgörande roll i Israels historia och Jesus gör det som bara Gud kan göra (”den som har sett mig har sett Fadern”), måste man avvisa Bibeln som en historisk källa, menar Furuhausen. Allt som påstås vara orsakat av Gud har i själva verket en rationell inomvärldslig förklaring, även om vi inte kan finna fram till den, menar han i linje med upplysningstidens rationalister. Han är klar över att hans ifrågasättande av Bibelns uppgifter hänger samman med upplysningstidens rationalistiska världsbild: ”Det var först under upplysningstidens begynnande bibelkritik som berättelserna om Moses degraderades från historia till legend” (s. 70).

Furuhausen jämför bibeltexterna med grekisk-romerska texter. Där spelar förklaringsmyter, gudasagor och hjältelegender en stor roll. Följden blir att han betraktar Bibelns uppgifter om Mose, David, Salomo, Jesus m.fl. som historiskt otillförlitliga. Om Bibelns patriarker skriver han: ”Det mesta av dessa berättelser är myter som ska förklara topografiska namn, religiösa riter och sociala relationer” (s. 19). Därför använder han ord som ”sagan om Abraham”, ”myten om Lot och hans döttrar” (s. 20f), ”legenden om Moses” (s. 69), ”sagan om David och Salomo” (s. 138) etc. Han betraktar ”Moses utvandring från Egypten och Josuas erövring av landet Kanaan” som myter (s. 142). Om Jesus skriver han: ”I skrifterna om Jesus finns legender och mirakelberättelser, till exempel om hans födelse och uppståndelse.” ”Det var först efter korsfästelsen och mystiken kring Jesu försvunna kropp som han fick rykte om sig att ha varit av gudomlig börd. Och det var då som myterna kring honom skapades, de myter som än i dag skymmer sikten och gör det svårt för forskarna att få syn på den historiske Jesus” (s. 229).

Är man intresserad av ”antikens verkliga historia”, måste man enligt Furuhausen göra sig av med Bibelns verklighetsbild. Därför reagerar han emot den arkeologi som kallas ”biblisk arkeologi”. Den har gjort sig för mycket beroende av Bibelns uppgifter i samband med utgrävningar där bibliska händelser ska ha ägt rum. Han ironiserar över dem som grävt med spaden i ena handen och Bibeln i den andra.

Tro och vetande

Kan Bibeln användas som historisk källa? Är Bibeln automatiskt diskvalificerad eftersom den innehåller vittnesbörd om händelser som saknar rationella, inomvärldsliga orsaker? Vad är tro och vad är vetande? Många tror att det som kallas *ett vetenskapligt påstående* är identiskt med *vetande*. Men så är inte fallet. Inte bara bibeltroende arbetar utifrån vissa förkunskaper och föreställningar om Gud. ”Alla påverkas av sina förkunskaper, sina förutfattade meningar, sina religiösa föreställningar eller sin politiska ideologi”, skriver Furuhausen med rätta (s. 219), alltså också Furuhausen och de bibelkritiker han stöder sig på. Men när Furuhausen för fram gammal bibelkritisk skåpmat i Wellhausens tappning tycks han ha glömt bort de ”förutfattade meningar” som den rationalistiska bibelkritiken är påverkad av.

Här följer några exempel på **bibelkritiska påståenden som presenteras som vetenskapliga sanningar fastän det ingalunda är fråga om vetande:**

- *Berättelsen om Josef* (1 Mos. 37-50) ”är en romantisk novell utan någon historisk kärna. Men den är också en förklaringsmyt som ska knyta samman sagan om patriarkerna Abraham, Isak och Jakob med traditionen att israeliterna hade utvandrat ur Egypten under ledning av Moses” (s. 22). Detta är inte vetande utan en hypotes utan någon som helst saklig underbyggnad. En rad detaljer i texten vittnar om en exakt kunskap om seder och bruk i Egypten på just den tid då Josef ska ha varit där.
- *Leviternas särställning*. ”De texter som framhäver leviternas särställning ... härstammar från en tid då Jerusalems präster och tempeltjänare hade fått en maktposition som gav dem möjlighet att skriva israeliternas historia utifrån sitt eget perspektiv och bland annat göra bröderna Moses och Aron, hjältarna i Exodus, till Levis ättlingar” (s. 24). Detta är inte vetande utan ett påhitt utan saklig grund, en förlegad hypotes hämtad från Wellhausens böcker.

- *Dubblingar och språkskillnader*: ”De skarpsinniga analyser av skrifterna som språkforskarna har genomfört visar också på så många dubblingar i texten och på så stora skillnader i språket att det över huvud taget inte kan ha varit en enda författare till de fem Moseböckerna. Moseböckerna är i stället en samling berättelser från olika tider” (s. 25). Denna hypotes innehåller flera allvarliga fel. Påståendet om dubblingar och skillnader i språket kommer inte från språkforskare och grundar sig inte på någon skarpsinnig analys, tvärtom på en blindhet för berättartekniska finesser och ett oförsvarligt sönderslitande av välkomponerade texter. De s.k. dubblingarna är inga dubblingar utan olika händelser där ett visst beteende upprepar sig. Skillnader i språket är i regel naturliga variationer, t.ex. olika benämningar på Gud som El, Elohim, JHWH, Den Högste, Den Evige, Den starke etc.
- *Hilkias fynd vid restaureringen av Jerusalems tempel år 622 f.Kr.*: ”Många forskare menar att den bokrulle som Hilkia återfann i själva verket var nyskriven, nämligen Femte Moseboken” (s. 25). ”Av allt att döma var det Hilkia och hans medhjälpare som författade texten” (s. 124). I 2 Kung 22:5ff och 2 Krön. 34:14ff kan vi läsa om Hilkias fynd. Enligt dessa källor är Mose författaren till denna ”HERRENS lagbok”. Hypotesen att Hilkia skulle ha författat den och sedan lyckats lura alla att fyndet var en gammal torárulle är en helt orimlig tanke. Ett sådant bedrägeri skulle omedelbart ha upptäckts. Respekten för Mose torárullar är än idag mycket stor t.o.m. bland liberala judar.
- *Skapelsen och syndafloden*: ”Bibelns berättelser om Skapelsen och om Syndafloden har sina förebilder i babyloniska myter” (s. 26). Återigen en osanning. Bibelns skapelseberättelse är unik bland världens alla skapelseberättelser. Det har hävdats att Bibelns ord för ”djupet” är ett lån från den babyloniska myten. Men det hebreiska ordet för ”djupet” (*tehom*) kan inte vara påverkat av den babyloniska mytens Tiámat (urtidsdraken). Vad syndafloden beträffar finns det mängder av syndaflodsberättelser på olika håll i världen - något som bekräftar att en världsvid syndaflod en gång har ägt rum - alla märkliga förvanskningar av den bibliska, inte förebilder för den. Petrus skriver om skapelsen och syndafloden: ”För länge sedan fanns himlar och en jord som uppstod ur vatten och genom vatten, i kraft av Guds ord. I vatten och i kraft av Guds ord dränktes den dåtida världen och gick under” (2 Petr. 3:5-6).

- *Kung Salomo*: ”Bibeln berättelse om kung Salomos rikedomar och de palats och tempel som han ska ha byggt på 900-talet f.Kr. ... är inte historiskt tillförlitliga, de har ju tillkommit först på 600-talet f.Kr.” (s. 156). Först framförs en bräcklig hypotes, allt annat än vetande, att berättelsen tillkommit mer än 300 år efter händelserna i fråga. Sedan hänvisas till denna hypotes som bevis för att berättelsen inte kan vara historiskt tillförlitlig!
- *Språkforskarna och bibeltexternas tillkomsttid*: ”Språkforskarna är överens om att Gamla testamentets historiska berättelser har författats flera hundra år efter Davids och Salomos tid, kanske under den religiösa reformationen i Jerusalem på 600-talet f.Kr., kanske i fångenskapen i Babylon på 500-talet f.Kr.” (s. 160). Dessa hypoteser har ingenting med språkforskning att göra. Det är ett missförstånd. När det gäller historieskrivningen i Gamla testamentet kan följande påpekas: Samtida profeter förde krönikor över vad som hände (se t.ex. 1 Krön. 29:29f; 2 Krön. 9:29; 12:15). Mose skrev t.o.m. en loggbok över var och när israeliterna slog läger under ökenvandringen. Ett tvivel på Bibeln uppgifter har inte sin grund i någon språkforskning.
- *Salomos tempel*: ”Bibeln beskrivning av Salomos glänsande tempel är snarare en anakronism, en projektion ett par hundra år tillbaka i tiden från Jerusalems första storhetstid på 600-talet f.Kr.” (s. 162). Kort och gott, detta är varken vetande eller ett vetenskapligt påstå-
ende.

Bibeln berättar inte om gudars ingripande i människornas värld likt romerska och grekiska texter. Enligt Bibeln finns det bara en verklig Gud, hela världens Skapare och Herre, och Jesus är ett med denne Gud. ”Den som har sett mig har sett Fadern”, säger Jesus. Inför många vittnen har Gud och hans Messias gripit in i Israels och människornas historia på ett unikt sätt. Men därmed är de bibliska texterna mytologiska, menar Furuhausen, och kan inte betraktas som historiskt trovärdiga.

Några störande felaktigheter

- Gång på gång skriver Furuhausen ”kanaaiter”. Det är irriterande när det borde stå ”kanaaniter” eller ”kanaaner”.
- ”Lot vandrade österut över floden Jordan och kom med sin hustru och sina två döttrar till staden Sodom” (s. 21). Sodom låg söder

om Jordan, på en fruktbar slätt som idag utgör Döda havets södra, mycket grunda del.

- ”Syndafloden pågick i 40 dagar” (s. 38). Vattnet stod högt över jorden i 150 dagar och började inte avta förrän därefter (1 Mos. 7:24; 8:3). Först efter 1 år och 10 dagar var jorden alldeles torr (1 Mos. 8:14).
- Salomo ”diktade psalmer” (s. 123). Inte många, däremot en mycket stor mängd ordspråk. Det var David som var den store psalmdiktaren.
- ”Hieroglyftexterna har alltså gjort det möjligt att upprätta en trovärdig kronologi över Egyptens forntidshistoria” (s. 40). Detta är inte korrekt. Kronologin över Egyptens forntidshistoria grundar sig på flera osäkra antaganden, se John Brugs utförliga redogörelse i boken *Digging for Insights* (2010), sid. 150ff. Denna viktiga bok om arkeologins betydelse vid studiet av Bibeln presenteras på annan plats i detta nummer.
- ”Den moderna arkeologin har också påvisat att flera av de platser som patriarkerna skulle ha besökt faktiskt inte existerade på 1800-talet f.Kr. Och kameler – som det vimlar av i sagan om Abraham – kunde inte domesticeras förrän på 1000-talet f.Kr.” (s. 65). Den moderna arkeologin har inte alls visat detta angående de platser som patriarkerna besökte. Vad kameler beträffar var de sannolikt domesticerade 2500 f.Kr., vissa källor anger tiden 4000 - 2000 f.Kr.
- Furuhausen påstår att ”Röda havet är en felöversättning av ett hebreiskt ord som betyder ’sävhavet’, ett mycket stort träskområde” (s. 68). Det hebreiska ord som ofta översätts med ”sävhavet” (*Jam suf*) kan bättre översättas med ”förintelsens hav”. Mose och hebreerna använder ofta namn som *beskriver vad som hänt*. Septuaginta (den grekiska översättningen) som anger ”Röda havet” där det i grundtexten står ”Jam suf” vill ange var förintelsen av de förföljande egyptierna ägde rum. Att övergången över havet skulle avse ett träskområde strider helt mot vad som klart framgår av utgåstexten i Exodus kap. 14.
- ”Pionjären inom den textkritiska bibelforskningen, Julius Wellhausen, skrev under 1870-talet flera böcker om källorna till Gamla testamentet och även om israeliternas historia” (s. 87). Wellhausen var ingen pionjär inom *textkritisk* forskning. Med textkritik menas studium av olika handskrifter till samma bibelvers för fastställande av den ursprungliga lydelsen om variationer i handskrifterna förelig-

ger. Furuhausen blandar förmodligen samman textkritik och bibelkritik. Wellhausen var en pionjär inom bibelkritiken på så sätt att han sammanfattade rationalismens bibelkritiska åsikter och utifrån dem genomförde "en kopernikansk omvälvning" i synen på Bibelns tillkomst och Israels historia. Han kastade om sambandet mellan orsak och verkan.

- "Den förste ... med anspråk på att vara 'Davids son' var Josia som var kung över Juda rike i slutet av 600-talet f.Kr. och då genomförde en omfattande reform av den judiska kulten, men också en komplettering av den hebreiska Bibeln" (s. 137). Josia var inte den förste som framträdde som "Davids son" och hans reformation år 622 f.Kr. betydde inte "en komplettering av den hebreiska Bibeln". Detta är Wellhausens påhitt. Josias reformation var ett återvändande till de heliga skrifter som folket och dess ledare vänt ryggen.
- "Så var det också med den skriftlärde prästen Esra som fick kungens uppdrag att skriva nya lagar för Juda rike och nya regler för kulten av Jahve" (s. 178). Esra skrev inte nya lagar. "Esra var skriftlörd och mycket kunnig i Mose lag" (Esra 7:6). Moseböckerna fanns redan och Esra kände väl till lagens ord: "*Du ska inte lägga till något till det och inte ta något därifrån*" (5 Mos. 12:32). Någon befallning att skriva nya lagar och nya regler fick han inte av den persiske kungen. Detta befängda påstående går tillbaka på Wellhausens kopernikanska omskrivning av Israels historia, en omskrivning som struntar helt i de enda källor vi har.
- "Mackabeerböckerna ingår i den hebreiska Bibeln" (s. 181). Så har aldrig varit fallet. Den hebreiska Bibeln består av de tre delarna *Torá* (= Moseböckern), *Profeterna*, dels "de förra profeterna" (Josua, Domarboken, Samuelsböckerna, Kungaböckerna), dels "de senare profeterna" (Jesaja, Jeremia, Hesekiel och Tolvprofetrullen /Hosea t.o.m. Malaki/) samt *Skrifterna* (Psaltaren, Ordspråksboken, Job, därefter festrullarna Höga visan, Ruth, Klagovisorerna, Predikaren och Ester, och slutligen Daniel, Esra-Nehemja och Krönikeböckerna).

SE

Gåvoredovisning nov. 2010 – jan. 2011

För tidskriftens gratispridning

Anna-Liisa Nylund, Finland 150 EUR, Eva och Rickard Lindmark, Vännäs 250, Michael Sörman, Västervik 100, Solveig Depken, Lidingö 250, Ulla Petersson, Ljungby 250.

Till Stiftelsen Biblicum

Okänd 200, Öyvind Edwardsen 300 NOK, Christian Ahlskog, Finland 60 EUR, Anonym 500, Eva och Rickard Lindmark, Vännäs 500, Stefan Engström, Oxelösund 500, Raymond Backsjö 200, Tomas & Sofie Erlandsson, Svärtinge 750, Jan Frithiof, Hovmantorp 50, Peter Thylin, Finland 30 EUR, Hans Rolf, Lidköping 50, Anders Lindman, Göteborg 500, Turid Welde, Håvik 210 NOK, Robert Ahlström, Västra Frölunda 75, Jan-Erik Appell, Kristianstad 150, Michael Sörman, Västervik 100, Jostein Stokkeland, Krokkleiva 120 NOK, Per Balldin 500, Kerstin Waljö, Värnamo 260, Staffan Hulthén, Malmö 75, Bill Gunnarsson, Ljungby 300, Alix Hedkvist, Piteå 75, Peter Balldin, Malmö 575, Bo & Ingrid Tholander, Åsa 500, Berne & Ragnhild Lorefors, Taberg 500, Niklas Hedkvist, Piteå 75, Hans-Olof Petersson, Pauliström 200, Birger Kvilhaugsvik, Avaldsnes 210 NOK, Ulla Petersson, Ljungby 500, Anna-Lisa & Ove Bengtsson, Örkelljunga 200, Eva Eriksen Edström, Västerås 50, Turid Welde, Håvik 500 NOK (med anledning av Bill Gunnarssons 80-årsdag).

Stort tack för ert frikostiga och uppmuntrande stöd som gör det möjligt för oss att fortsätta vårt arbete för biblisk tro och forskning! *All nåds Gud, som har kallat er till sin eviga härlighet i Kristus, han ska upprätta, stödja, styrka och befästa er, sedan ni en kort tid har lidit. Hans är makten i evighet, amen* (1 Petr. 5:10-11).

TIPS PÅ BÖCKER

till kraftigt rabatterade priser!

Bibeln i bilder – från skapelsen till urkyrkan. 376 sidor	<i>Endast</i>	85 kr
Luthers lilla katekes med förklaringar av David P. Kuske. Ny reviderad upplaga. 384 sidor.	<i>Endast</i>	175 kr
S.W. Becker, Guds dårskap		100 kr
P.E. Eickmann, Guds väldiga gärningar		75 kr
G. Wachler, Att tro utan att se		40 kr
W. Kreiss, Dopet enligt Bibeln och bekännelsen		40 kr
Ola Österbacka, Hoppets bekännelse	<i>Specialpris. Passa på!</i>	100 kr
Anders Gärdeborn, Intelligent skapelsetro (ny utökad upplaga)		200 kr
Anders Gärdeborn, I begynnelsen, 32 sidor (för utdelning)	<i>Endast</i>	10 kr
John A. Braun, Närmare Jesus	<i>Endast</i>	100 kr
S. Erlandsson, Vem är han? Den verkliga Jesus från Nasaret		175 kr
S. Erlandsson, Om Gud och Jesus. Gardells tankar i Bibelns och forskningens ljus		100 kr
S. Erlandsson, Guds Ord och bibelkritiken		100 kr
S. Erlandsson, Världshistoriens första dagar		50 kr
S. Erlandsson, Förutsättningslös bibelforskning?		40 kr
S. Erlandsson, Den lutherska bekännelsen i Sverige		40 kr

Kan beställas från

BIBLICUMS FÖRLAG

Släntvägen 10, 331 35 Värnamo

E-mail: biblicum@bredband.net

Vädjan om hjälp

• Vi vädjar till alla som förstår värdet av ett fritt bibelforskningscentrum för information och forskning att ekonomiskt stödja Stiftelsen Biblicum. Utan trogna understödjare kan Biblicum inte fullfölja sin viktiga uppgift.

Bankgiro Sverige 251-4701
Plusgiro Sverige 15 23 35-6
DnB NOR Norge 7877.08.15400
SAMPO Finland 800017-70843747

• Hjälp oss att sprida våra böcker och småskrifter! Inte minst studerande och lärare behöver en saklig information om Bibeln och bibelforskningen, som inte tar sin utgångspunkt i förlegade bibelkritiska teorier utan noggrant presenterar *biblisk tro och historiska fakta om Bibeln*.

• Hjälp oss också att få flera understödjare och prenumeranter på vår tidskrift!

Stiftelsen Biblicum

Besöksadress:

Hantverkaregatan 8B, 341 36 Ljungby. Tel 0372/86303

Postadress:

Ordförande Alvar Svenson, Klasgatan 10, 340 14 Lagan
Tel 0372/30857. E-mail: alvarsvenson@yahoo.se

Tidskriftens expedition:

Ingvar Adriansson, Släntvägen 10, 331 35 Värnamo
Tel 0370/18217. E-mail: biblicum@bredband.net

Kontakt i Norge:

Egil Edvardsen, Solåsvn. 20, 4330 Ålgård Tel 51617540.
E-mail: egil.edvardsen@luthersk-kirke.no